احکام

قهوه خانه ها

حسینعلی عرب انصاری

۳۷

بسم الله الرحمن الرحیم

احکام قهوه خانه ها

نویسنده:

حسینعلی عرب انصاری

ناشر چاپی:

معروف

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

احکام قهوه خانه ها

مشخصات کتاب

سرشناسه : عرب انصاری، حسینعلی، ۱۳۵۱ -

عنوان و نام پدیدآور : احکام قهوه خانه ها/ حسینعلی عرب انصاری ؛ به سفارش ستاد امر به معروف و نهی از منکر پژوهشکده امر به معروف و نهی از منکر.

مشخصات نشر : قم: نشر معروف، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری : ۱۴۴ ص.

فروست : فقه و زندگی؛ ۳۷.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۱۲-۶۴-۵

وضعیت فهرست نویسی : فاپا

یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۳۹ - ۱۴۴.

موضوع : قهوه خانه ها

موضوع : قهوه خانه ها -- ایران

شناسه افزوده : ستاد احیاء امر به معروف و نهی از منکر. پژوهشکده امر به معروف و نهی از منکر

رده بندی کنگره : DSR۶۵ /ق۹ع۴ ۱۳۹۵

رده بندی دیویی : ۹۵۵/۰۰۴۴

شماره کتابشناسی ملی : ۴۲۱۲۲۹۱

ص: ۱

اشاره

فهرست مطالب

ص: ۷

منابع

ص: ۹

سخن پژوهشکده

فقه و زندگی و سبک زندگی اسلامی

اسلامی شدن زندگی اجتماعی در مرحله شناخت سه گام دارد:

شناخت معروف و منکر در فعالیت های فردی و روابط انسان و خداوند عزوجل

شناخت معروف و منکر در حوزه روابط اجتماعی و معاملات اقتصادی

شناخت معروف و منکر در روابط دولت و ملت.

در گام اول فعالیت های فقهی، اخلاقی پژوهشهای اخلاق مدار فراوانی توسط عالمان و محققان پدید آمده و اصلاح و تقویت روابط عبادی، عقیدتی و معرفتی انسان با خداوند متعال را مورد توجه قرار داده است.

گـام دوم یعنی شـناخت معروف و منکر در روابـط اجتمـاعی ومعاملات اقتصـادی، کـاری است که بـا وجـود برخی از آثـار علمی و پژوهش هـای ارزشمند با نگاه تخصصی به هر صنف مورد توجه قرار نگرفته است. سلسله کتاب های فقه و زندگی» به پژوهش و نگارش در حوزه اصناف خاص توجه دارد و بایدها و نبایدهای فقهی و اخلاقی و آداب اسلامی هر اتحادیه صنفی ودست اندرکاران مشاغل مختلف تولیدی، توزیعی، و خدماتی را محور پژوهش و نگارش و اطلاع رسانی خویش می داند.

گام سوم در شـناخت معروف و منکر به روابط مردم و حکومت ها اختصاص دارد، اسـلامی شدن روابط دولت و ملت بالاترین گام به سوی رضای خداوند متعال محسوب میشود و در سایه پیروی از رهبری الهی و تسلیم دولت و ملت در برابر قوانین قرآن و عترت امکان پذیر است.

در حـدود سال های ۱۳۷۲ ش بـا آغـاز فعـالیت هـای سـتاد امر به معروف و نهی از منکر طرح پژوهشـی افقه و زنـدگی توسط جناب حجه الاسـلام والمسلمین حاج شیخ محمد

حسین فلاح زاده، در پژوهشکده باقرالعلوم (علیه السّلام) قم، پی ریزی شد. هدف طرح، تألیف و تدوین مجموعه کتابهایی

ص: ۱۲

در زمینه آداب و احکـام اسـلامی برای اصـناف و مشاغـل گونـاگون اقتصادی و بازاریان کشور بود. با هماهنگی این دونهاد فرهنگی تألیف حـدود بیست جلـد از این مجموعه در سالهای آغاز کمک خوبی به بازاریان متدین در زمینه شـناخت احکام شـرعی و حلال و حرام مشاغل بشـمار میرفت. اما مثل بسیاری دیگر از طرح ها این کار هم به دلایل مختلف ناتمام ماند و در زمینه احکام فقهی بسیاری اصناف اثری فراهم نیامد.

ضرورت اسـلامی شدن بازار، علاقه بسیاری از کسبه محترم در بخش های تولید و توزیع و خدمات و پیگیری دبیر محترم ستاد امر به معروف و نهی از منکر حجه الاسـلام والمسلمین زرگر دام عزه العالی سبب احیای مجدد این طرح پژوهشی کاربردی در سال **۱۳۹۳** ش شد و تالیف وتدوین کتبی دیگر در زمینه فقه اصناف در دستور کار پژوهشکده امربه معروف و نهی از منکر قرار گرفت.

در سـال هـای آغـازین، این پژوهش ها با هـدایت و حمایت سـتاد و نظارت علمی و فقهی برادران گرامی حجـج اسـلام محمـد حسـین فلاح زاده و محمود مهدی پور شکل گرفت و بیست و چند دفتر از آن فراهم آمد. اینک بار دیگر پس از

حدود چهارده سال، این کار ناتمام و بر زمین مانده به توفیق الهی و نظارت جناب حجه الاسلام والمسلمین آقای حاج سید محمد تقی علوی و همکاری گروهی از فضلای حوزه علمیه قم در پژوهشکده امر به معروف پیگیری می شود.

همیشه اصناف محترم و صاحبان مشاغل در انجام وظیفه خود نیاز به احکام و قوانین الهی دارند و لازم است معروف و منکرات صنفی را بشناسند. تحولات صنفی و دگرگونی ها در حوزه کسب و کار سبب می شود که احکام بر اساس نیازهای روز مورد بازنگری فقهی و علمی قرار گیرد وتفقه واجتهاد جدید ضرورت یابد. از این رو باردیگربا استفاده از فتاوی مراجع بزرگوار تقلید و قوانین مصوب شورای نگهبان موضوعات کارنشده در برنامه پژوهشی قرار گرفت و بیست اثر جدید تحقیق و تولید شد. عناوین پژوهش های سال ۱۳۹۳ ش بدین شرح است:

احکام صنف طلا و جواهر

احکام تلفن همراه

احکام بازی های رایانه ای

احکام صنف اتوبوس رانی

احکام صنف فرش و تابلوفرش

ص: ۱۴

احکام صنف کیف و کفش (سراجان)

احکام صنف ماهی فروشان

احکام صنف ناشران

احکام صنف پوشاک

احکام صنف نانوایان

احکام صنف رایانه و اینترنت

احکام صنف پرندگان و پرنده فروشان

احکام صنف اغذیه فروشان

احکام صنف پارکها

احکام عمومی کسب و کار

احکام صنف قهوه خانه ها

احکام صنف الکتریکی

احکام صنف عطاری و دارو گیاهی

احکام صنف لوازم صوتی و تصویری

احکام بیمه ها

این دفترازفقه و زندگی که با تلاش برادر گرامی حجه الاسلام و المسلمین حسینعلی عرب انصاری پدید آمده به احکام قهوه خانه ها اختصاص یافته است و امیدواریم محققان و دست اندرکاران محترم با ارائه تجارب

ص: ۱۵

ومسائل شرعی خویش ما را در تکمیل این اثریاری کنند.

با درخواست توفیق از خداوند دانا و توانا ویاری محققان حوزوی و همراهی اصناف کشور، بسیج اصناف و مسؤلان ستادهای امر به معروف، می توان به سوی اسلامی شدن بازار، آرامش روانی جامعه، کاهش جرم و تخلفات اقتصادی و کسب رضای حضرت حق گام هایی بلندتر برداشت.

امیدواریم با شناخت احکام الهی در تمام بخش ها و اجرای آن در زندگی فردی و اجتماعی و در سایه فقه ناب اسلامی و با هدایت حضرت بقیه الله عجل الله تعالی فرجه الشریف ، توحید و عدالت در سراسر عالم حاکم گردد. ان شاء الله.

قم پژوهشکده امربه معروف و نهی از منکر

خیابان سمیه کوچه ۱۲ پلاک ۳۵۵

Al-adl.ir info@al-adl.ir

مقدمه

بی شک وقت و فرصت، سرمایه ای گرانبها و بی نظیر برای بشر است، که می توان در استفاده بهینه از آن، در همه عرصه ها به پیش رفت و به عالی ترین درجات مادی و معنوی نایل گشت. (وقت، یعنی فرصت ها، ساعت ها، روزها و ماه ها و سال ها، بلکه دقیقه ها و ثانیه ها و لحظه ها)

بهره گیری از وقت، بزرگ ترین توفیقی است که نصیب بشر می شود، و او می تواند در پرتو آن به اهداف عالی برسد، و به پیروزی در همه ابعاد دست یابد. وقت گوهر ناب و گران سنجی است که ارزش هیچ چیز را نمی توان با آن مقایسه کرد. این که می گویند: «وقت طلاست»؛ تعریف صحیحی نیست. سعدی چیزی را برای سنجش ارزش وقت نیافته، جز شب قدر که مطابق قرآن، از هزار ماه برتر

ص: ۱۷

است:

قضا روزگاری زمن در ربود

که هر روزش از پی شب قدر بود

مکن عمر ضایع به افسوس و حیف

که فرصت عزیز است و الوقت ضیف

وقت، همان عمر انسان است که سرمایه ای از آن بالاتر نیست؛ مشروط بر این که از آن برای رشد و ترقی ظاهر و باطن استفاده شود؛ یعنی وقت نردبان ترقی گردد، وگرنه نه تنها سرمایه نیست، بلکه وسیله شرّ و تیره بختی است. بر همین اساس، امام سجّاد (علیه السّلام) در بندی از دعای خود به خداوند می فرماید:

«وَ عَمِّرنِی ماکانَ عُمرِی بِذلَهً فِی طاعَتِکَ، فَاِذا کانَ عُمرِی مَرتَعاً لِلشَّیطانِ فاقبِضنِی اِلَیکَ؛ عمر طولانی تا هنگامی که عمرم در راه اطاعت تو صرف شود به من عطا کن، و هرگاه عمرم چراگاه شیطان گردد، جانم را قبل از پیشی گرفتن عذابت بگیر»(۱).

به طور کلی هرکس که برای وقت خود ارزش قایل شد،

۱- صحیفه سجادیه، دعای بیستم، بند ۶.

و از آن با آگاهی و جدّیت استفاده صحیح کرد، به جایی رسید، و هرکس آن را عاطل و باطل نمود، قطعاً خود را تیره بخت کرده و درچاه هلاکت انداخته است.

امیرمؤمنان، علی (علیه السّلام) درباره اهمیت لـذت و شادی در زنـدگی روزمره انسان در دنیا می فرماید: انسان با ایمان ساعت های زندگی اش را سه بخش می کنـد: بخشی را به مناجات با خدا و برقراری ارتباط با آفریـدگار جهان می پردازد؛ بخشـی را در طریق تأمین هزینه زنـدگی و سامان دادن به معـاش [ماننـد غـذا، لبـاس، مسکن و مرکب] به کار می گیرد؛ و بخش دیگر را برای استراحت و بهره گیری از لـذّت های حلال و آرامش بخش روح و روان بر می گزیند، و برای خردمند صـحیح نیست که حرکتش جز در یکی از این سه مورد باشد: تأمین معاش، و عبادت و آباد کردن آخرت یا بهره گیری از لذّت و آسایش غیر حرام.(۱)

استفاده مطلوب و برنامه ریزی شـده از اوقات فراغت، باعث نشاط و سـرزندگی می شود؛ که خود یکی از شاخص های بهداشت روانی است. حتی قدرت یادگیری و نگاهداری ذهنی آن ها را نیز افزایش می دهد. اوقات فراغت

۱- نهج البلاغه فیض الاسلام، حکمت۳۸۲.

پدیده ای است که از یک سو مناسب ترین بستر برای رشد و شکوفایی استعدادهای گوناگون و ابعاد مختلف وجود نوجوانان و جوانان به شمار می آید و از سویی دیگر می تواند زمینه ساز، بسیاری از مشکلات اجتماعی و بزه کاری های فردی و اجتماعی باشد. بنابراین، اگر با آگاهی و دانش با آن روبه رو نشویم و برنامه ای سنجیده و منظم برای رویارویی با آن نداشته باشیم، به صدمات و ضررهای جبران ناپذیری مبتلا خواهیم شد؛ چرا که فقدان حداقلی از اوقات فراغت در زندگی روزمره، ولو ساعتی یا کمتر از آن، باعث افزایش اضطراب یا فشار روانی شده، زمینه اختلال در قوای حسی و ادراکی را فراهم می آورد و فرد در تفکر مولد و خلاق با مشکل جدی مواجه می گردد.

در کنار همه تأثیرهای مهم و حیاتبخش اوقات فراغت و ارزشمندی هایی که دارد، باید واقعیت ناخوشایندی را نیز مورد نظر قرار داد. متأسفانه مختلف، از جمله عدم نگرش مثبت در ذهن نوجوانان و جوانان نسبت به اوقات فراغت، نبودن برنامه های آموزشی و توجیهی در بهره وری از فرصت های آزاد، و بلاتکلیفی ها و بی برنامگی ها، موجب آسیب های اجتماعی متعددی می گردد و پر واضح است که

در غالب موارد میان انحرافات اجتماعی و عدم بهره برداری صحیح از اوقات فراغت رابطه ای مستقیم وجود دارد.

بنابراین، با در نظر گرفتن حساسیت و اهمیت اوقات فراغت، بسیار ضروری است که برنامه های جامع تهیه و تنظیم گردد و با همکاری و مشارکت اولیا و مربیان در بهره وری و بارورسازی این فرصت ها، زمینه پیشگیری از هر نوع آسیب پذیری را در ایام فراغت جوانان و نوجوانان فراهم آوریم.

یادآوری این نکته لازم است که نوعی خلأ فراغتی در نحوه گذران فراغت جوانان دیده می شود؛ به این مفهوم که بر اثر بی برنامگی یا عدم برنامه ریزی دقیق و همه جانبه، نوعی گیجی، سردرگمی، ندانم کاری و وقت گذرانی بیهوده در مورد پر کردن اوقات فراغت جوانان دیده می شود. لذا اکثر جوانان برای این که بتوانند راحت تر ساعاتی را در کنار دوستان خود باشند، به کافه یا قهوه خانه هایی می روند که

می تواند بر روابط آینده آن ها تأثیرگذار باشد؛ چرا که به طور کلی روابط اجتماعی و گفت و گو در محیط های چند نفره مفید و لازم است و باید فضایی در جامعه فراهم شود که جوانان بتوانند در محیط های سالم و بی حاشیه در کنار هم درباره موضوعات مورد علاقه شان گفت و گو کنند و تبادل

نظر داشته باشند و با افراد جدیدی آشنا شوند؛ اما متاسفانه هم اکنون چنین فضایی کمتر در محیط های علمی و شهری ما وجود دارد که همین مسئله موجب شده جوانان، به خصوص در شهرهای بزرگ به کافه ها پناه ببرند.

وجود کافی شاپ ها و رستوران های مختلف در جامعه واقعیتی انکارناپذیر است؛ چرا که از قدیم محیط هایی مثل قهوه خانه ها برای جمع شدن مردم، پس از یک روز کاری و گپ و گفت وجود داشته؛ ولی باید محیط آرام و جدیدی را در این کافه ها ایجاد کرد که جوانان بتوانند فعالیت فرهنگی و هنری جدیدی همچون نقاله خوانی ها در گذشته را تجربه کنند و بتوانند چیزی را فرا بگیرند. این مؤلفه ها باید مسئولان فرهنگی ما را به این فکر وادارند که بیش تر بر کافی شاپ ها نظارت کنند و ضمن حفظ آرامش این محیط برای شهروندان سبک معماری، نوع چیدمان میزها، سبک موسیقی و هنرهای جدید و به روز را تعریف کنند. ما در این کتاب با بیان پیشینه قهوه خانه در ایران، به آسیب شناسی آن پرداخته و ضمن بیان خطرهای استفاده از قلیان و دخانیات از دیدپزشکان، احکام شرعی مربوط به این صنف را بیان کرده ایم.

فصل اول: پیشینه قهوه خانه ها و کارکردهای آن ها

۱. سیرِ تحوّلِ قهوه خانه در ایران

هر جامعه متشکّل از نهادهای اجتماعی متعدد است. یکی از این نهادها، که طی چند سده اخیر، با فرهنگ اجتماعی ما پیوند خورده و در مقاطعی از زمان، رونق چشمگیری داشته، «قهوه خانه» است. این نهاد اجتماعی در ایران، تحوِلاتی را در قرون اخیر، از سر گذرانده است. در قدیم در گوشه و کنار شهرهای ایران و در سر راه ها و منزلگاه های میان شهری، قهوه خانه هایی دایر بود. قهوه خانه های قدیم درون شهری، بهترین و جذاب ترین

اماکن عمومی شهرها برای گذراندن اوقات فراغت بودند. این قهوه خانه ها معمولاً به دسته و صنفی خاص اختصاص نداشتند و مشتریان آن ها رهگذرانی بودند که برای نوشیدن چای و کشیدن قلیان و خوردن صبحانه یا ناهار یا شام به این قهوه خانه ها می رفتند.

سابقه تشکیل قهوه خانه در ایران، به دوره سلطنت طهماسب اول صفوی (۹۳۰-۹۸۴ ق.) برمی گردد. این نهاد، از خارج مرزها وارد ایران شد و به تدریج با آداب و سنن ایرانی عجین گردید. در دوره شاه عباس اول (۹۹۶-۱۰۳۸ ق.) با انتقال پایتخت صفوی از قزوین به اصفهان، این شهر، به عنوان مرکز اصلی این نهاد درآمد. توجه فراوان شاه عباس اول به این نهادِ نوظهورِ اجتماعی ایران، موجب رونق فراوان آن گردید. حتی گفته شده که این پادشاه صفوی، برخی میهمانان خارجی مهمِّ خود را به قهوه خانه ها برده و در آن جا از مهمانان پادشاه پذیرایی می کردند.

رونق قهوه خانه ها بعد از دوره عباس اول و در سده پایانی حکومت صفوی ادامه داشت. از همین زمان بود که قهوه خانه دارای صبغه فرهنگی هم گردید؛ چنآن که شاعرانی در آن جا گرد آمده و سروده های خود را در معرضِ

ص: ۲۴

شنیـدن و انتقاد دیگران قرار می دادنـد؛ ولی به تدریـج، توده مردم، به ویژه اهل حِرَف و پیشه وران برای گذراندنِ اوقات فراغت به آن جا تردّد می کردنـد. بعـد از ورود چای به ایران، دو مرکز تجمع برای تفریـح، وقت گـذرانی، خوردن و نوشـیدن به وجود آمد که یکی قهوه خانه بود و دیگری چایخانه، اعیان و اشراف به سوی چایخانه سوق داده شده و از مردم فاصله گرفتند؛ اما قهوه خانه به محل تجمع قشرهای متوسط و پایین جامعه مبدل گردید و لذا از تمام اصناف و اقشار به آن جا رفت و آمد می کردند.

با روی کار آمدن قاجارها در اوایل قرن۱۳ قمری که ثبات سیاسـی به ایران بازگشت و شهرهای ایران تا حدودی رونق گذشته را به دست آوردند؛ قهوه خـانه نیز به عنوان نهادی شـهری، بار دیگر شـکوفا شدنـد. این رونـد رو به صـعود بود تا آن که در زمان ناصـرالدین شاه (۱۲۶۴-۱۳۱۳ق) این رونق به اوج خود رسید. (۱)

۲. عوامل موثر بر شکل گیری قهوه خانه ها

یکی از عوامل مهم و موثر بر شکل گیری قهوه خانه ها،

۱- http://www.ir-sri.com/show.php?Page=ViewNewsNewsID=۲۱۱۷.

مسائل سیاسی بود. تبادل اندیشه ها، افکار سیاسی و اقتصادی در قهوه خانه ها سبب شد این مکان ها در شهرهای سیاسی، چون تهران و اصفهان رونق بیش تری یابند. تقریبا همه گروه ها و طبقات اجتماعی به قهوه خانه های مخصوص خود می رفتند و در دیدارها و گفت و گوهای دو نفره یا چند نفره، نه فقط از حال و روز یکدیگر با خبر می شدند که اخبار محله، شهر و مملکت را نیز دهان به دهان می چرخاندند و به اطلاع هم می رساندند. اما جدا از مسائل سیاسی، آنچه هواخواهان و مشتریان زیادی را جذب قهوه خانهها می کرد، کارکرد ارتباطی و تفریحی قهوه خانه بود. نهاد مذکور، مکانی برای گذراندن اوقات فراغت و حتی کسب و کار مردان بود؛ زیرا آن ها ساعاتی از روز و شب خود را در قهوه خانه گذرانده، با یاران و همنشینان خود به گفت و گو می نشستند؛ مشکلات کسب و کار خود را با آنان در میان می گذاشتند و گاهی در همآن جا به داد و ستد و حل و فصل امور می پرداختند. در این مکان، از وقایع شهر و دیار خود باخبر می شدند و گوشه هایی از تاریخ و فرهنگ خود را در آن می شناختند. به علاوه، هنرها و سرگرمی های ویژه ای مانند نقاشی

قهوه خان های و نقّالی در آن جا برقرار بود. (۱)

۳. کارکردهای فرهنگی اجتماعی قهوه خانه ها

اشاره

قهوه خانه ها در آغاز، محفلی برای گردآمدن مردم خوشگذران از قشرهای مرفه جامعه، ادیبان و شاعران و رجال درباری کشوری و لشکری بود. همزمان با ریشه گرفتن قهوه خانه میان توده مردم و توسعه یافتن آن در همه شهرها، مردم از هر طبقه و گروه به خصوص اهل کار و صنعت و پیشه به آن روی می آوردند. عمده ترین کارکردهای فرهنگی و اجتماعی قهوه خانه از این قرار بود:

الف) پر کردن اوقات فراغت

قهوه خانه ها درآن زمان و در غیاب وسایل ارتباطی امروزی، مانند رادیو و تلویزیون در پر کردن اوقات فراغت مردم از هر قشری نقش مهمی داشتند. مردم از هر گروه و با هر طرز تفکر، پس از دست کشیدن از کار روزانه و در اوقات فراغت خود جمع می شدند و از حال و روز یکدیگر باخبر می شدند.

از آن جا که رونق قهوه خانه بیش از هرچیز به کارکردهای

۱- http://www.magiran.com/npview.asp?ID=۲۷۹۸۸۶۲.

ارتباطی و تفریحی آن وابسته بود، با آمدن وسایل ارتباطی نوین، همچون رادیو و تلویزیون و نیز رواج اشکال جدید و متنوع تفریح (سینما، تأتر، کنسرت موسیقی، پارک، باشگاه ورزشی و ...) به تدریج از اهمیت قهوه خانه ها و تعداد مشتریانشان کاسته شد.(۱)

ب) همگام با آرمان های مذهبی

قهوه خانه ها از لحاظ فرهنگی و شاکله وجودی عموما همراه و همگام با آرمآن ها و گرایش های عامهٔ مردم بودند و برنامه های فرهنگی- هنری خود را مطابق سال شمارهای ایرانی- اسلامی و روزهای عید و عزا در سال تنظیم و تدوین می کردند. نقش مذهب در فضای قهوه خانه ها بسیار پر رنگ بود و قهوه چیان به اجرای اعمال مذهبی در ایام سوگواری سخت باور داشتند. برخی از قهوه خانه داران در ماه های سوگواری محرم و صفر، به ویژه در روزهای شهادت و رحلت پیشوایان و بزرگان دینی، قهوه خانه های خود را همچون تکیه و حسینیه سیاه می بستند. در ماه رمضان، قهوه خانه ها را روزها می بستند و هنگام افطار می گشودند و تا سحر باز نگه می داشتند. در شب های اعیاد مذهبی، به ویژه شب

۱- http://hamshahritraining.ir/news-۲۹۶۶.aspx.

میلاد امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) و میلاد حضرت امیرالمومنان علی (علیه السّلام)، قهوه خانه ها را آذین می بستند و چراغانی می کردند و برخی از آن ها مجالس بزم و شادی راه می انداختند[1].

ج) ارتباط سمعی و بصری

در نهاد قهوه خانه، دو مکتب مهم از هنرهای کلامی و تجسمی، یعنی «نقالی و سخنوری» (هنر کلامی) و «نقاشی» (هنر تجسمی) به رشد و بالندگی رسید و در هریک از این هنرها هنرمندان بزرگی تربیت شدند.

نقالان، داستان هایی از حماسه های قومی، ملی، دینی و واقعه های تاریخی، شبه تاریخی و مذهبی را با کلامی سنجیده و آهنگین و بیانی گرم و رسا در میان مردم و در فضاهای عمومی یا محفل های خصوصی، نقل و روایت می کردند. آنان در نقل داستآن ها و بازنمایی واقعه ها و القای رخدادهای هیجان انگیز، استعداد و هنر فراوانی داشتند و در شیوه بیان، طرز نمایش واقعه ها و تقلید حرکات و رفتار، صاحب ذوق و هنر بودند.

نقاشی قهوه خان های جزو سبک های سنتی، آیینی و کهن نقاشی در ایران محسوب می شود. نوعی نقاشی رنگ

۱- http://www.cgie.org.ir/fa/news/۱۲۲۴۱.

و روغنی بـا مضـمون هـای رزمی، مـذهبی است که در دوران جنبش مشـروطیت، بر اسـاس سـنت های هنر مردمی و دینی و با اثرپـذیری از نقاشـی طبیعت گرایانه مرسوم آن زمان به دست هنرمندانی مکتب ندیده پدیدار شد. این نوع نقاشـی که خاص قهوه خانه هاست، از عمده وجوه فرهنگی و اجتماعی حائز اهمیت این مراکز محسوب می شود. نقاشـی قهوه خان های به اثری گفته می شود که به اندازه نسبتا بزرگ بر دیوارهای قهوه خانه یا روی پارچه به صورت تابلو به دیوار زده می شد. این نقاشی ها بیش تر صحنه وقایع معروف مذهبی و حماسی را مجسم می کردند.

نقاشـی قهوه خانه را از لحاظ موضوع کلی آن ها می توان به دو دسـته تقسـیم کرد: «نقاشـی های مـذهبی» و «نقاشـی های غیرمذهبی». نقاشـی های مـذهبی، مجموعه ای از چهره هـای پیشوایـان و بزرگـان دین و مـذهب و صـحنه هـایی از جنگ ها و نبردهای معروف پیامبر اسـلام و حضـرت امیر المؤمنین و وقـایع کربلاـ را در بر می گیرد. نقاشـی هـای غیر مـذهبی مجموعه ای بزرگ از داسـتان هـای رزمی و بزمی ایرانی را شامل می شود که حاوی رخدادهای افسانه ای، حماسی، تاریخی و چهره هایی از شاهان و قهرمانان شاهنامه و صحنه هایی

ص: ۳۰

از میدان های نبرد و عرصه های عشق ورزی و دلدادگی قهرمانان و بزم گاه های پادشاهان است(۱)

د) حل و فصل مشکلات

در گذشته قهوه خانه های بازارچه ها و گذرها که میعادگاه قشرهای مختلف محل بود، نقش اجتماعی مهمی را دارا بود. اگر بین دو نفر یا دو فامیل کدورتی پیش می آمد نقش قهوه خانه دار به عنوان ریش سفید و معمر با روشی کدخداگونه برای رفع این کدورت بسیار مهم و حساس بود؛ زیرا در بیش تر مواقع، قهوه چی بازارچه با پا درمیانی و حضور به موقع، اختلافات بین دو نفر را به صورت کدخدامنشی حل می کرد و طرفین دعوا در همان مکان سر و روی همدیگر را می بوسیدند و اختلافاتشان را کنار می گذاشتند. این صفا و همدلی و مهربانی، قهوه چی را در حدی از احترام بالامی برد که به او مهربان ترین کاسب محل لقب می دادند و به همین علت، صاحبان قهوه خانه ها نزد عوام حرمت و عزت زیادی داشتند(۲).

۱- http://www.mosaferan.ir/main.asp?ID=۰۰۸۱۶ - http://iranimag.com/detail/۱۴۷۱۲۲۱/article/۸.

۲- http://www.magiran.com/npview.asp?ID=۲۰۳۲۶۰۳.

و) هنر و ادب در قهوه خانه

قهوه خانه ها در دهه های ۳۰ و ۴۰ بعضا مکان بسیار مناسبی برای نقد ادبی بودند. بزرگان و چهره های شناخته شده ادبیات این مرز و بوم در قهوه خانه ها می نشستند و درباره مسائل ادبی و آثار تازه خود بحث می کردند.

۴. انواع قهوه خانه ها

اشاره

به طورکلی در طبقه بندی قهوه خانه ها به سه نوع قهوه خانه برمی خوریم.

الف) قهوه خانه های روستایی

از آن جا که جوامع روستایی در ایران دارای روابط صمیمانه و سنتی است و نظام کشاورزی بر آن ها حاکم است؛ قهوه خانه های موجود در آن جوامع نیز عمدتا به صورت تک نقشی بوده و کلیه آداب و رسوم، ادبیات فولکلوریک، روابط کاری و اجتماعی نزدیک در این نوع قهوه خانه ها تحت تأثیر قرار می گرفت. اجتماع افراد روستایی در آن ها و بحث درباره مسائل شغلی، روابط خانوادگی، اخبار داخلی روستا، گوش دادن به نصایح و تجارب ریش سفیدان و داستان های نقّالان در این نوع قهوه خانه ها رایج

بوده ومحیطی صمیمی و دوستانه را ایجاد می کند.

ب) قهوه خانه های شهری

عملکرد قهوه خانه های شهری با کافه ها به طورکلی متفاوت است. کافه ها بیش تر محل تفریح و وقت گذرانی بوده که خود آن نیز با کافه های کشورهای غربی تفاوت دارد، اما قهوه خانه محلی است که در آن صنف های گرد آمده ضمن گفت و گو، مشکلات کار خود را با یکدیگر مطرح می کردند. البته کارکرد قهوه خانه در شهرها گسترده بوده و به تحقیقی جامع نیاز دارد.

۵. قهوه خانه وقلیان

اشاره

با نگاه به تاریخ ایران مشاهده می شود که قهوه خانه به عنوان میراث فولکلوریک (فرهنگ عامیانه) جامعه ایرانی آن چنان که امروز مرسوم شده، فقط محل قلیان و توتون نبوده، بلکه اغلب فعالیت های مهم فرهنگی، مانند مدیحه سرایی، نقاله خوانی، پرده خوانی، مشاعره و شعرخوانی، شاهنامه خوانی و طرح و حل مشکلات اجتماعی جزو کارکردهای مثبت و آشکار آن بوده است. در گذشته، حضور ریش سفیدان و افراد اهل علم و ادب

و تجربه در محیط قهوه خانه ها فضایی فرهنگی و حتی علمی و نیز فضایی ایمن و غیر بزه پرور برای گذران اوقات فراغت برای جوانان را باعث می شده و به موازات انجام دادن جمیع فعالیت های فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی، افراد حاضر در این مکآن ها برای رفع خستگی، گاهی وقت ها قهوه و گاهی دیگر چای به همراه غذایی سبک میل می کردند.

متأسفانه در حال، به فضای حاکم بر قهوه خانه ها در سطح جامعه نگرش خوبی وجود ندارد و وقتی واژه قهوه خانه بیان می شود، تنها چیزی که به اذهان مردم می رسد، عرضه و استعمال قلیان است و این واقعیت تلخ، آسیب و آفت بزرگی بر نهاد سنتی و میراث فرهنگ عامه خواهد بود؛ هر چند نمی توان عملکرد غلط برخی قهوه خانه ها را در این نگرش بی تأثیر ندانست.

تاریخچه قلیان و تنباکو

تاریخ قطعی ورود تنباکو به ایران را نمی توان تعیین کرد؛ ولی بی شک تنباکو و توتون همراه با تجاوز و دست اندازی پرتقالی ها به خلیج فارس (سال ۹۱۳ ق.) وارد ایران شده است. ایرانی ها برای استفاده از تنباکو، روش منحصر به فرد

ص: ۳۴

را که قلیان باشد، ابداع کردند. قلیان توسط ایرانیان اختراع و ابداع گردید و آن چنان در زندگی فردی و اجتماعی شان رسوخ کرد که جزو لاینفک و جدایی ناپذیر هر ایرانی شد. تنباکو از زمان ورود به ایران تا امروز، دو نوبت مورد تحریم و توقیف قرار گرفته است: بار اول در زمان شاه عباس صفوی و دفعه دوم در سال ۱۲۷۰ قمری که بر اثر فتوای میرزای شیرازی مردم، حتی زنان حرمسرای ناصرالدین شاه تنباکو را تحریم کردند و قلیان ها را شکستند.(۱)

تاثیرات مضر قلیان بر سلامت انسان

اشاره

برخی باورهای نادرست درباره کشیدن قلیان وجود دارد که ذکر می کنیم:

اول: از آن جا که تنباکوی قلیان از طریق آب فیلتر می شود، کلیه مواد مضر آن تصفیه می شود! در این مورد باید دانست که در کشیدن تنباکو از طریق آب، مواد سرطان زای آن را تصفیه نمی کند. این دود می تواند بدتر از دود سیگار، اثر مخرب بر روی ریه و قلب داشته باشد.

دوم: کشیدن قلیان به اندازه کشیدن سیگار اعتیادآور نیست؛ زیرا نیکوتین ندارد. در این خصوص قابل ذکر است

۱- http://jahannews.com/vdcgwy۹w.ak۹tv۴prra.html.

که تنباکوی قلیان مثل تنباکوهای معمولی حاوی نیکوتین است. در واقع، در یک جلسه ۶۰ دقیقه ای قلیان، فرد در معرض حجم دودی ۱۰۰ تا ۲۰۰ مرتبه بیش تر از یک سیگار قرار می گیرد.

یافته های متخصصان پزشکی گویای آن است که: مصرف قلیان تاثیرات مضر و مستقیمی بر دو عضو حیاتی بدن، یعنی ریه و قلب دارد. سرطان ریه، سرطان مری، بیماری انسدادی ریوی مزمن، آمفیزم، پایین بودن وزن هنگام تولد نوزاد، افزایش حملات آسم و ذات الریه برخی از خطرهای مربوط به کشیدن قلیان هستند.

استفاده از قلیان در کنار سرطان ریه با افزایش احتمال ابتلا به سرطان دهان و مثانه همراه است. تحقیق نشان داده است که کشیدن قلیان خطر ابتلا به سل ریوی را افزایش می دهد

در این میان، کودکان در مقابل تاثیرات مضر قلیان آسیب پذیرتر هستند. اگر در محلی باشند که در آن قلیان کشیده می شود، احتمال ایجاد عفونت های ریوی، آسم و سندروم و مرگ ناگهانی کودک افزایش می یابد. متأسفانه به اکثر تنباکو هایی که در سال های اخیر به بازار آمده،

اسانس هایی اضافه می شود که این اسانس ها علاوه بر تحریک دستگاه تنفس موجب حساسیت و آلرژی می گردد، حتی در هوایی که دود قلیان آزاد می شود، افرادی که قلیان نمی کشند و در معرض دود قرار گرفته اند، در طولانی مدت عوارض آن دچار خواهند شد. اگر فویل آلومینیومی که در قلیان استفاده می شود کیفیت خوبی نداشته باشد، با زغال در حال سوختن واکنش نشان داده و موا دسرطان زایی تولید می کند که موجب سرطان می شود. افرادی که قلیان می کشند باید از این واقعیت مطلع باشند که دود قلیان چون از آب رد می شود و مرطوب است مدت زمان بیش تری در ریه ها می ماند. برخی میکروب ها و عمدتاً باکتری هایی که موجب سل می شوند، در لوله قلیان وجود دارند.(۱)

سرطان

دود تنباکویی که بر اثر حرارت ذغال ایجاد می گردد، حاوی بسیاری از مواد سرطان زا است و مصرف کنندگان قلیان به اندازه ی افراد سیگاری در معرض ابتلا به سرطان دهان، ریه، گلو، مری و مثانه هستند.

ص: ۳۷

۱- http://doctoreman.ir/fa/news/۱۳۷۰۹.

اعتیاد

تنبـاکوی قلیان حاوی نیکوتین است و این ماده، همان ماده مخـدر اعتیاد آوری است که در سیگار وجود دارد. تجربه ی خوشاینـدی که با مصـرف نیکوتین و تمایل به ادامه آن به فرد دست می دهد، در مصـرف قلیان نیز مشاهده می شود. نیکوتین بر شـیمی مغز تاثیر گذاشته و خلق و خوی انسان را تغییر می دهد.(۱)

خطر تنباکوی میوه ای و معطر

شاید شـما هم اگر بشنوید قلیانی که می کشید چیزی فراتر از کشیدن تنباکوی میوه ای و معطر و مملو از سموم خطرناک است، کشیدن آن را سریع متوقف می کنید؛ زیرا مطالعه نشان می دهد دود قلیان محتوی سم بنزن است و این سم از گذشـته به عنوان عامل اصـلی افزایش خطر ابتلا به سرطان خون شناخته می شود.(۲)

سیگار و مضرات آن

در ایران قریب ۲۱ درصد آقایان و ۳ درصد خانم ها

۱- http://www.aftabir.com/articles/view/health_therapy/medical_advise/c۱۳_۱۳۴۴۰۰۷۸۱۲p۱.php.

۲- http://www.rajanews.com/news/۱۹۴۲۷۵.

سیگاری هستند. سالانه نزدیک به ۶۵ میلیارد نخ سیگار توسط ۸ تا ۱۰ میلیون نفر سیگاری دود می شود و روزانه این جمعیت ۸ تا ۱۰ میلیون نفری، حداقل ۱۰ میلیارد تومان را به باد می دهند. البته هزینه های مربوط به قلیان باید جداگانه محاسبه شود.(۱)

تنها سرطان ریه یا بیماری های قلبی، پیامدهای استعمال دخانیات نیست، بلکه مجموعه ای از مسایل و مشکلات بهداشتی در ارتباط با مصرف مواد دخانی وجود دارد که می تواند به لحاظ شرایط جسمانی و مقاومت ایمنی در افراد سیگاری بروز کند، که برخی از آن ها عبارتند از:

۱. از دست دادن موها؛

۲. آب مروارید (کاتاراکت)؛

۳. چین و چروک؛

۴. ضایعات شنوایی؛

۵. سرطان پوست؛

۶. فساد دندان ها؛

۷. پوکی استخوان؛

۸. بیماری های قلبی؛

۱- http://www.aftabir.com/articles/view/health_therapy/medical_advise/c۱۳_۱۴۳۳۷۹۱۴۹۶p۱.php.

۹. زخم معده؛

۱۰.تغییر رنگ انگشتان؛

۱۱.تغییر شکل دادن سلول های جنسی درمردان؛

۱۲.سرطان ریه.

بیش از ۴۰ عنصر سرطان زا در دود سیگار وجود دارد و در این افراد، احتمال سرطان ریه ۲۲ مرتبه از افراد غیر سیگاری بیش تر است. و در یک کلام سیگار و قلیان و کلا مواد دخانی قاتلان آرام اند؛ زیرا فاصله میان شروع مصرف و مرگ ناشی از آن ها طولانی است. و همین نکته مشکل اصلی در متقاعد کردن نوجوانان و جوانان در خودداری از به دام افتادن در گودال مرگ آور این مواد است و این مهم به اقدامات فرهنگی همه جانبه با مشارکت عمومی نیاز دارد. مرگ هر فرد سیگاری به غیر از خسران فردی، باعث آسیب جدی و ضرر هنگفت به بودجه سلامت عمومی نهایتا ضربه به توسعه کشور ها می شود. بیماری با استعمال یک بار و به صورت فوری ظهور نمی کند؛ به همین دلیل برخی علت بیماری چند سال بعد خود را که عامل اصلی اش استعمال دخانیات بوده، به موارد دیگر نسبت می دهند.

ص: ۴۰

آیا چاره ای برای کاهش این آمارها وجود دارد؟

حمایت از قوانین ممنوعیت استعمال دخانیات در اماکن عمومی و آگاهی دادن به مردم برای احقاق حق و جلوگیری از تجاوز به حریم سلامت آن ها و آلوده کردن هوای محیط زندگی مردم موضوع بسیار با اهمیتی است. این قوانین علاوه بر حمایت از سلامت عمومی مردم، تشویق کننده افراد سیگاری و قلیانی برای ترک آن ها نیز به حساب می آید. البته همکاری رسانه ها به خصوص صدا و سیما، سینما، تئاتر و اصحاب هنر در این زمینه بسیار بااهمیت است. متاسفانه نتایج مطالعه انجام شده در ایران گویای آن است که، باوجود ممنوعیت نشان دادن صحنه های مربوط به استعمال دخانیات از جنبه تبلیغ و ترویج، در فیلم ها، سریال ها و برنامه های تفریحی، این پدیده روند تصاعدی دارد[1].

عوامل گرایش جوانان به دخانیات وقلیان

اشاره

این عوامل درمی توان دو گروه کلی، «عوامل فردی» و

---

۱ - - http://www.hidoctor.ir/۱۱۹۱۹
.ttp://www.aftabir.com/articles/view/health_therapy/medical_advise/c۱۳_۱۴۳۳۷۹۱۴۹۶p۱.php

«عوامل محیطی» تقسیم بندی کرد.

الف) عوامل فردی (روانی، شخصیتی) گرایش نوجوانان به استعمال دخانیات

عواملی است که باعث از دست دادن یا ضعیف شدن توانایی های خود شخص درمقابله با ابتلا به کشیدن سیگار می گردند. تربیت خانوادگی و اجتماعی در ساختن این عوامل شخصیتی دارای نقش اساسی هستند.

عمده ترین این عوامل عبارتند از:

۱. انگیزه هایی مانند وقت گذرانی، سرگرمی، رفع خستگی و کنجکاوی؛

۲. همرنگی با جمع دوستان: تأثیر دوستان سیگاری و ناباب (گروه همسالان) از طریق تعارف سیگار و تشویق به کشیدن آن چشمگیر است؛

۳. احساس رشد و استقلال طلبی: نوجوان با اعلام این که «من بزرگ شده ام»؛ علیه محدودیت های دوران کودکی قیام می کند؛

۴.ابراز وجود و جلب توجه: نوجوان با اقدام به سیگار کشیدن به گمان خویش نوعی تجدد خواهی، موفقیت، آزادی وتشخّص را به دیگران نشان می دهد. این نوع «ابراز

وجود»، در تصور غلط و نادرست نوجوان از رابطه سیگار و پذیرش اجتماعی ریشه دارد؛

۵. همانند سازی با الگوهای مورد پذیرش خود: تأثیرپذیری از الگوهای مورد قبول نوجوان، مانند والدین، معلم یا سایر شخصیت های اجتماعی مشهور (هنرپیشه ها، نویسندگان، قهرمانان و...) که رفتار ضد سلامت کشیدن سیگار را دارند؛

۶. نداشتن مهارت نَه گفتن: ضعف اراده و نداشتن قاطعیت در تصمیم گیری، باعث تسلیم شدن نوجوان در برابر پیشنهادهای ضد سلامت دیگران، از جمله قبول تعارف سیگار کشیدن می شود؛

۷. نا آگاهی یا پایبندی ضعیف به دستورات دینی: نوجوان حکم شرعی استعمال دخانیات را نمی داند، یا در مجموع، نسبت به رعایت احکام شرعی آن زیاد پایبند نمی باشد؛

ب) عوامل محیطی گرایش نوجوانان به استعمال دخانیات

عمده ترین این عوامل عبارتند از:

۱. عوامل خانوادگی: خانواده ناسالم و ناامن، یکی از

ص: ۴۳

مهم ترین عوامل به وجود آمدن همه مشکلات رفتاری در کودکان و نوجوانان، از جمله اعتیاد به کشیدن سیگار می باشد. مواردی مانند نداشتن تفاهم و نزاع دائمی والدین، سیگار کشیدن هر دو یا یکی از آن ها، اعتیاد والدین به مواد مخدر و الکل، جدایی والدین از هم و نظارت ضعیف آنان بر کودکان و نوجوانان خود از این جمله اند.

۲. داشتن دوستان سیگاری: که با تعارف بی جا ودادن اطلاعات غلط باعث می شوند نوجوان به دام سیگارکشیدن بیفتد.

۳. آسانی دسترسی و تهیه.

۴. ناتوانی نظام تعلیم و تربیت: نهاد مدرسه، نهادهای دینی و متصدیان آموزش سلامت جامعه، در ارائه آموزش راه های پیشگیری از رفتارهای پر خطر و ضد سلامت به کودکان و نوجوانان و خانواده های آن ها؛ به شکل کارآمد و مؤثر عمل نکرده اند.

۵. تبلیغات رسانه ای فراوان: این تبلیغات از سوی شرکت ها و کمپانی های بزرگ سود جوی جهانی برای به دست آوردن سود بیش تر و از طریق تمامی رسانه های قدرتمند

ص: ۴۴

موجود، مانند شبکه های تلویزیونی ماهواره ای، اینترنت، فیلم ها، روزنامه ها، مجلات، کتاب ها و کالاهای مورد علاقه نوجوانان با انواع شگردها، برای فریب نوجوانان انجام می شود.

۶. نارسایی قوانین و نبودن تضمین برای اجرای قوانین موجود در پیشگیری از کشیدن سیگار: در این خصوص می توان به خرید و فروش سیگار بدون محدودیت در کلیه مکان های عمومی و به تمام سنین، قاچاق سیگار به داخل کشور، استعمال دخانیات در اماکن عمومی و حتی دولتی اشاره کرد.

۷. نبودن برنامه و امکانات مناسب جهت استفاده مفید و سالم نوجوان از اوقات فراغت و بیکاری خود(۱).

ص: ۴۵

۱- http://www.aftabir.com/articles/view/health_therapy/medical_advise/c۱۳c۱۲۵۵۰۲۱۸۱۹_smoking_p۱.php.

فصل دوم: قوانین مربوط به قهوه خانه ها

اشاره

یکی از مشکلات عمده عصر حاضر همه گیری دخانیات می باشد. در بسیاری از کشورها، به طور متوسط سن شروع سیگار زیر ۱۵ می باشد و شیوع مصرف دخانیات در بین جوانان بسیار بالاست. قوانین مختلفی در کشورهای مختلف برای جلوگیری از شیوع استعمال دخانیات به تصویب رسیده است که در این بین کشور ما هم پیشگام بوده و قوانینی از جمله "قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات" و "قانون ممنوعیت استعمال دخانیات در اماکن عمومی" را تدوین و تصویب کرده است.

ص: ۴۷

قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات

ماده ۱. به منظور برنامه ریزی برای مبارزه با مصرف مواد دخانی و حفظ سلامت عمومی، ستاد کشوری کنترل و مبارزه با دخانیات که در این قانون به اختصار "ستاد" نامیده می شود با ترکیب زیر تشکیل می شود : وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به عنوان رئیس ستاد، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزیر آموزش و پرورش، وزیر بازرگانی، فرمانده نیروی انتظامی، دو نفر از کمیسیون بهداشت و درمان مجلس شورای اسلامی به عنوان ناظر، رئیس سازمان صدا و سیما، نماینده یکی از سازمان های غیردولتی مرتبط با دخانیات، به انتخاب وزارت بهداشت جمهوری اسلامی ایران به عنوان ناظر درمان و آموزش پزشکی.

تبصره ۱. دبیرخانه ستاد در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مستقر خواهد بود.

تبصره ۲. گزارش عملکرد شش ماهه ستاد به هیأت وزیران و کمیسیون بهداشت و درمان مجلس شورای اسلامی ارائه می شود.

تبصره ۳. نمایندگان دستگاه های دولتی مرتبط با موضوع مورد بحث، به تشخیص دبیر ستاد بدون حق رأی

برای شرکت در جلسات دعوت می شوند.

ماده ۲. وظایف ستاد به شرح زیر است:

الف) تدوین دستورالعمل اجرایی مربوط به تعاریف، شمول و ویژگی های تبلیغات؛

ب) تدوین و تصویب برنامه های آموزش و تحقیقات با همکاری دستگاه های مرتبط؛

ج) تعیین نوع پیام ها، هشدارها، تصاویر و طرح های مرتبط با آثار سوء اجتماعی، اقتصادی، بهداشتی و سلامتی دخانیات و دوره های زمانی آن، موضوع ماده (۵) این قانون. مصوبات این ستاد پس از تأیید رئیس جمهور قابل اجرا است.

ماده ۳. هر نوع تبلیغ، حمایت، تشویق مستقیم و غیرمستقیم و یا تحریک افراد به استعمال دخانیات اکیداً ممنوع است.

ماده ۴. سیاستگذاری، نظارت و مجوز واردات انواع مواد دخانی صرفاً توسط دولت انجام می گیرد.

ماده ۵. پیام های سلامتی و زیان های دخانیات باید مصور و حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) سطح هر طرف پاکت سیگار (تولیدی - وارداتی) را پوشش دهد.

تبصره: استفاده از تعابیر گمراه کننده، مانند ملایم، لایت، سبک ممنوع گردد.

ماده ۶. کلیه فرآورده های دخانی باید در بسته هایی با شماره سریال و برچسب ویژه شرکت دخانیات عرضه شوند. درج عبارت «مخصوص فروش در ایران» بر روی کلیه بسته بندی های فرآورده های دخانی وارداتی الزامی است.

ماده ۷. پروانه فروش فرآورده های دخانی توسط وزارت بازرگانی و براساس دستورالعمل مصوب ستاد صادر می شود.

تبصره: توزیع فرآورده های دخانی از سوی اشخاص فاقد پروانه فروش ممنوع است.

ماده ۸. هر ساله از طریق افزایش مالیات، قیمت فرآورده های دخانی به میزان ده درصد (۱۰٪) افزایش می یابد.

تا دو درصد (۲٪) از سرجمع مالیات مأخوذه از فرآورده های دخانی واریزی به حساب خزانه داری پس از طی مراحل قانونی در قالب بودجه های سنواتی در اختیار نهادها و تشکل های مردمی مرتبط به منظور تقویت و حمایت این نهادها جهت توسعه برنامه های آموزشی، تحقیقاتی و فرهنگی در زمینه پیشگیری و مبارزه با استعمال دخانیات

ص: ۵۰

قرار می گیرد.

ماده ۹. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است فعالیت های پیشگیرانه درمان و توانبخشی افراد مبتلا به مصرف فرآورده های دخانی و خدمات مشاوره ای ترک دخانیات را، در خدمات اولیه بهداشتی ادغام و زمینه های گسترش و حمایت از مراکز مشاوره ای و درمانی غیردولتی ترک مصرف مواد دخانی را فراهم کند.

ماده ۱۰. انجام هرگونه تبلیغات مغایر با این قانون و آیین نامه اجرایی آن، جرم و مستوجب مجازات از پانصد هزار (۰۰۰ ۵۰۰) ریال تا پنجاه میلیون (۰۰۰ ۰۰۰ ۵۰) ریال جزای نقدی است. دادگاه مکلف است علاوه بر مجازات دستور جمع آوری محصولات مورد تبلیغ را صادر نماید و میزان مجازات های یادشده بر اساس نرخ تورم (هر سه سال یک بار) بنا به اعلام بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تأیید هیأت وزیران قابل افزایش است.

ماده ۱۱. فروش و عرضه دخانیات به استثنای اماکن موضوع ماده (۷) این قانون، عرضه محصولات بدون شماره سریال و علامت مصوب، تکرار عدم پرداخت مالیات، مستوجب مجازات از پانصد هزار (۵۰۰۰۰۰) ریال

تا سی میلیون (۳۰۰۰۰۰۰۰) ریـال جزای نقـدی است و میزان مجازات های یاد شـده براساس نرخ تورم (هر سه سال یک بار) با اعلام بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و تأیید هیأت وزیران قابل افزایش است.

ماده ۱۲. فروش یا عرضه به افراد زیر هجـده سال یا به واسـطه این افراد، علاوه بر ضـبط فرآورده های دخانی کشف شـده نزد متخلف، وی به جزای نقدی از یکصد هزار (۱۰۰۰۰۰) ریال تا پانصد هزار (۵۰۰ ۰۰۰) ریال محکوم می شود. تکرار یا تعدد تخلف، مستوجب جزای ده میلیون (۰۰۰ ۰۰۰ ۱۰) ریال مجازات است.

ماده ۱۳. استعمال دخانیات در نهادهای موضوع ماده (۱۸) قانون رسیدگی به تخلفات اداری ممنوع [است] و مرتکب به شرح زیر مجازات می شود:

الف) چنانچه مرتکب از کارکنان نهادهای مـذکور باشـد، به حکم هیأت رسـیدگی به تخلفات اداری، به یکی از تنبیهات مقرر در بنـدهای (الف) و (ب) ماده (۹) قانون رسیدگی به تخلفات اداری و در صورت تکرار در مرتبه سوم به تنبیه مقرر در بند (ج) ماده مذکور محکوم می شود.

ب) سایر مرتکبین به جزای نقدی از هفتاد هزار (۷۰ ۰۰۰)

ریال تا یکصد هزار (۱۰۰ ۰۰۰) ریال محکوم می شوند.

تبصره ۱. مصرف دخانیات در اماکن عمومی یا وسایل نقلیه عمومی موجب حکم به جزای نقدی از پنجاه هزار (۵۰۰۰۰) ریال تا یک صد هزار (۱۰۰ ۰۰۰) ریال است.

تبصره ۲. هیأت دولت می تواند حداقل و حداکثر جزای نقدی مقرر در این قانون را هر سه سال یک بار براساس نرخ رسمی تورم تعدیل کند.

ماده ۱۴. عرضه، فروش، حمل و نگهداری فرآورده های دخانی قاچاق، توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی ممنوع و مشمول مقررات راجع به قاچاق کالا است.

ماده ۱۵. ثبت هرگونه علامت تجاری و نام خاص فرآورده های دخانی برای محصولات غیردخانی و بالعکس ممنوع است.

ماده ۱۶. فروشندگان مکلفند فرآورده های دخانی را در بسته های مذکور در ماده (۶) عرضه نمایند، عرضه و فروش بسته های بازشده فرآورده های دخانی ممنوع است. متخلفین به جزای نقدی از پنجاه هزار (۵۰ ۰۰۰) ریال تا دویست هزار (۲۰۰ ۰۰۰) ریال محکوم می شوند.

ماده ۱۷. بارمالی ناشی از اجرای این قانون با استفاده

از امکانات موجود و کسری آن در سال ۱۳۸۵ از محل صرفه جویی ها و در سال های بعد از محل درآمدهای حاصل از ماده (۸) همین قانون و سایر درآمدها در ماده (۹) هزینه گردد.

ماده ۱۸. آیین نامه اجرایی این قانون، ظرف سه ماه به وسیله وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و با همکاری شرکت دخانیات ایران تدوین و به تصویب هیأت وزیران می رسد.

ماده ۱۹. احکام جزایی و تنبیهات مقرر در این قانون شش ماه پس از تصویب به اجرا گذاشته می شود.

ماده ۲۰. درآمدهای سالیانه ناشی از تولید و ورود سیگار و مواد دخانی که حاصل تخریب سلامت است، به اطلاع کمیسیون تخصصی مجلس شورای اسلامی برسد. قانون فوق مشتمل بر بیست ماده و هفت تبصره در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ پانزدهم شهریورماه یک هزار و سیصد و هشتاد و پنج مجلس شورای اسلامی تصویب شد و در تاریخ ۵/۷/۱۳۸۵ به تأیید شورای محترم نگهبان رسید.(۱)

۱- http://rc.majlis.ir/fa/law/show/۹۷۸۱۷ .

آیین نامه اجرایی قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - وزارت صنایع و معادن شرکت دخانیات ایران

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱/۷/۱۳۸۶ بنا به پیشنهاد شماره ۴۳۸۵۵۶، مورخ ۲۳/۱۲/۱۳۸۵ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و به استناد ماده (۱۸) قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات – مصوب ۱۳۸۵ – آیین نامه اجرایی قانون جامع کنترل ومبارزه ملی با دخانیات را به شرح ذیل تصویب کرد:

آیین نامه اجرایی قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات

ماده ۱. در این آیین نامه اصطلاحات زیر در معانی مشروح مربوط به کار می رود:

۱. قانون: قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات مصوب ۱۳۸۵؛

۲. ستاد: ستاد کشوری کنترل و مبارزه با دخانیات؛

ص: ۵۵

۳. تبلیغ: هرگونه فعالیت یا اقدام که به شکل مستقیم یا غیرمستقیم در معرفی، تحریک و تشویق افراد به خرید و مصرف محصولات دخانی انجام شود؛

۴. بسته بندی: محصولات دخانی عرضه شده در بسته هایی از قبیل پاکت، کارتن، قوطی و لفافه.

۵. محصولات دخانی: هر ماده یا فرآورده ای که تمام یا بخشی از ماده خام تشکیل دهنده آن گیاه توتون یا تنباکو یا مشتقات آن (به استثنای مواد دارویی مجاز ترک دخانیات به تشخیص وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی) باشد.

۶. استعمال دخانیات: هرگونه مصرف مواد دخانی، از قبیل دودکردن، مکیدن، جویدن یا استنشاق از راه بینی و دهان.

۷. سازمان های غیردولتی: تشکل ها و نهادهای غیردولتی و مردمی از قبیل انجمن، جمعیت، کانون، مرکز، گروه، مجمع، خانه و مؤسسه که توسط گروهی از اشخاص حقیقی یا حقوقی غیردولتی با رعایت قوانین و مقررات مربوط تأسیس شده و به تشخیص وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی پیشگیری از استعمال

محصولات دخانی و یا مبارزه با تولید، استعمال و ترویج مواد دخانی، هدف اصلی یا از جمله اهداف آن ها می باشد.

۸. اماکن عمومی: محل هایی که مورد استفاده و مراجعه جمعی یا عموم مردم است، از قبیل اماکن متبرکه دینی، بیمارستان ها، درمانگاه ها، سالن های نمایش، سینماها، فضاهای عمومی مهمانخانه ها و مهمانسراها و میهمان پذیرها، خوراک سراها (رستوران ها)، قهوه خانه ها، کارخانجات، گنجینه ها (موزه ها)، پایانه های مسافربری، فروشگاه های بزرگ، اماکن فرهنگی، اماکن ورزشی، کتابخانه های عمومی، مدارس، دانشگاه ها و مراکز آموزشی و پژوهشی، وسایل نقلیه عمومی، مؤسسات و سازمان های دولتی و عمومی، نهادهای انقلاب اسلامی، بآن کها و شهرداری ها و هر نوع مرکز و محل جمعی دیگر.

ماده ۲. تبلیغ محصولات دخانی به هر نحو ممنوع است .

ماده ۳. استفاده از نام و علامت تجاری شرکت های تولیدکننده انواع فرآورده های دخانی بر روی دیگر کالاها که تبلیغ مصرف مواد دخانی محسوب شود، ممنوع است .

ماده ۴. فروش و عرضه محصولات دخانی توسط عاملین

مجاز نباید به نحوی باشد که نمایانگر تبلیغ محصولات دخانی برای عموم باشد.

ماده ۵. اعطای هر گونه کمک، اعانه و حمایت، اعم از مادی و غیر مادی توسط تولیدکننـدگان، واردکنندگان و صادر کنندگان محصولات دخانی که تبلیغ محصولات دخانی محسوب شود، ممنوع است.

ماده ۶. ورود، تولیـد، توزیع، خریـد و فروش هر نوع وسایـل و کالای تبلیغی محصولات دخانی ممنوع است. با کالاها و وسایل مکشوفه تبلیغی طبق مقررات عمل خواهد شد.

ماده ۷. به منظور حفـظ سـلامت عمومی، بویژه محـافظت در مقابـل اسـتنشاق تحمیلی دود محصولاـت دخانی، اسـتعمال این مواد در اماکن عمومی ممنوع است .

ماده ۸. مسـئولیت اجرای ممنوعیت اسـتعمال دخانیات در اماکن عمومی و سایر اماکن منـدرج در قانون با مـدیران یا کارفرمایان یا متصـدیان اماکن مربوط است.

ماده ۹. متصدیان، کارفرمایان و مسئولین اماکن عمومی موظفند تابلوهای هشداردهنده مبنی بر ممنوعیت مصرف محصولات دخانی در نقاط مناسب و در معرض دید عموم نصب نمایند.

ماده ۱۰. فروش محصولات دخانی به افراد از طریق اینترنت و دستگاه های خودکار فروش ممنوع است.

ماده ۱۱. فروشنده باید در صورت مشکوک بودن سن خریدار، مدرک شناسایی مبنی بر داشتن حداقل (۱۸) سال را از وی تقاضا کند.

ماده ۱۲. فروش و عرضه محصولات دخانی توسط اشخاص حقیقی و حقوقی، بدون پروانه فروش ممنوع است. ماده ۱۳. وزارت بازرگانی موظف است فهرست اشخاص حقیقی وحقوقی را که طبق ماده (۷) قانون دارای پروانه فروش (فروشندگان مجاز) محصولات دخانی می باشند، در اختیار ستاد قرار دهد.

تبصره: مجوز عاملیت بازرگانی محصولات دخانی توسط شرکت دخانیات ایران بر اساس قوانین و مقررات مربوط صادر خواهد شد.

ماده ۱۴. نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران موظف است در کلیه مراحل اجرایی عملیات بازرسی اماکن عمومی و محل های عرضه مواد دخانی همکاری لازم را با مأمورین و بازرسین وزارتخانه های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و بازرگانی به عمل آورد.

ماده ۱۵. کلیه مـامورین بهـداشتی و سایر مامورین ذی ربط در اجرای این قانون موظفنـد گزارش های خود را حسب مورد جرایم موضوع این قانون برای مراجع ذی- صلاح ارسال دارند .

ماده ۱۶. کلیه محصولات دخانی باید در بسـته بندی و با شـماره سریال و برچسب ویژه شرکت دخانیات ایران عرضه یا به فروش برسد. درج عبارت مخصوص فروش در ایران بر روی کلیه بسته بندی های فرآورده های دخانی وارداتی الزامی است.

تبصره ۱. فروش محصولات دخانی به صورت فله ای، باز و یا نخی ممنوع است.

تبصره ۲. فروشگاه های واقع در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی نیز ملزم به رعایت این ماده هستند.

تبصره ۳. نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران موظف است محصولات و مواد دخانی قاچاق را در هر نقطه از کشور ضبط [کند] و تحویل شرکت دخانیات ایران دهد. درصورت موافقت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشـکی، شـرکت دخانیات ایران محصول را با مشخصات ماده (۱۶) این آیین نامه بسته بندی و مانند سایر محصولات به فروش رسانده و درآمد حاصله را به حساب در آمدهای

عمومی واریز خواهد نمود.

تبصره ۴. از محل درآمد حاصله، حق الکشف کارکنان نیروی انتظامی، بازرسان و هزینه مربوط به فروش شرکت دخانیات پرداخت می گردد.

ماده ۱۷. به منظور جلوگیری از ورود محصولات دخانی، وزارتخانه های کشور و بازرگانی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، صنایع ومعادن وامورخارجه هماهنگی لازم را با کشورهای همسایه به عمل آورند و گزارش آن را به ستاد ارسال نمایند.

ماده ۱۸. شرکت دخانیات ایران موظف است استانداردهای ملی را در تولید و عرضه محصولات دخانی رعایت نماید. تولید و واردات محصولات دخانی مغایر با معیارهای تعیین شده در قوانین مربوط و این آیین نامه و دستورالعمل های مرتبط ممنوع است.

شرکت دخانیات ایران موظف است با اعمال برنامه ریزی و با هماهنگی ستاد سطح زیر کشت توتون و تنباکو را بر اساس نیاز کارخانجات داخلی تعیین نماید و از افزایش سطح زیر کشت بیش تر از نیاز کارخانجات داخلی باهماهنگی نیروی انتظامی جلوگیری به عمل آورد.

وزارتخانه های جهاد کشاورزی و صنایع ومعادن موظفند در صورت کاهش میزان نیاز به توتون و تنباکو کارخانجات داخلی، جایگزین تدریجی زراعت توتون و تنباکو را با سایر محصولات کشاورزی در الگوی کشت مناطق تولید و فرآوری محصولات دخانی مورد مطالعه و اجرا قرار دهند.

تبصره: پرداخت یارانه در زمینه کاشت، داشت و برداشت توتون و تنباکو به هر شکل مجاز نمی باشد.

ماده ۱۹. تا دو درصد (۲٪) از سرجمع مالیات مذکور در ماده (۸) قانون در بودجه سنواتی وزارت بهداشت، درمان وآموزش پزشکی منظور می گردد تا برای تحقق اهداف مبارزه و کنترل استعمال مواد دخانی در اختیار سازمان ها، موسسات و جمعیت ها قرار گیرد.

تبصره: ستاد، ضوابط کمک به سازمان های غیر دولتی را تعیین و تصویب خواهد کرد .

ماده ۲۰. هر سه سال یک بار، حداقل و حداکثر جزای نقدی مقرر در قانون به پیشنهاد وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی بر اساس نرخ رسمی تورم سالانه که توسط بانک مرکزی اعلام می شود، با تصویب هیأت وزیران افزایش می یابد.

ماده ۲۱. دستگاه های موضوع ماده (۱۶۰) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران موظفند برنامه های آموزشی و تبلیغی مصوب ستاد را برای پیشگیری از استعمال دخانیات و مبارزه با آن، اجرا نمایند.

ماده ۲۲. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است تسهیلات و امکانات آزمایشگاهی لازم را برای تعیین مواد و ترکیبات منتشره مواد دخانی فراهم نماید .

ماده ۲۳. دستگاه های ذی ربط، بویژه شرکت دخانیات ایران موظفند اطلاعات مورد نیاز در رابطه با مفاد این آیین نامه را در اختیار ستاد قرار دهند .

ماده ۲۴. دبیرخانه ستاد در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مستقر است و معاون سلامت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی دبیر ستاد خواهد بود .

ماده ۲۵. وظایف دبیرخانه ستاد به شرح زیر تعیین می گردد:

۱. انجام بررسیهای لازم در خصوص پیشنهادهای قابل طرح در ستاد و تنظیم دستور جلسات آن.

۲. پیگیری مصوبات ستاد.

۳. راه اندازی کارگروه های تخصصی استانی و نظارت بر آن ها.

۴. انجام هماهنگی های لازم با سایر وزارتخانه ها و سازمان ها برای دعوت آن ها به شرکت در جلسات بر حسب مورد.

۵. تدوین و ارایه گزارش عملکرد ستاد.

۶. انجام سایر اموری که توسط ستاد به دبیرخانه محول می گردد.

۷. جمع آوری و ثبت اطلاعات و آمار.

۸. هماهنگی امور اجرایی مربوط به قانون.

۹. تهیه وتدوین دستورالعمل ها و پیشنهاد راهبردها به ستاد.

ماده ۲۶. تعداد اعضا، ترکیب، وظایف و سایر مقررات مربوط به کارگروه های تخصصی طی دستور العملی که به تصویب ستاد می رسد، تعیین می گردد(۱).

ص: ۶۴

۱- http://rc.majlis.ir/fa/law/show/۱۳۰۰۳۲.

فصل سوم: قهوه خانه داران

اشاره

در این بخش مطالب مربوط به قهوه خانه داران را مرور می کنیم.

الف) تأسیس قهوه خانه

اشاره

سؤال: شخصی قصد تاسیس قهوه خانه ای را دارد و قصد دارد در در قهوه خانه چای و قلیان به مشتری بدهد؛ آیا تاسیس چنین قهوه خان های اشکال شرعی دارد؟

پاسخ: تابع قانون و مقررات می باشد و اگر منع قانونی در میان نباشد، فی نفسه اشکال ندارد. موفق و مؤید باشید(۱).

۱- دفترمقام معظم رهبری، شماره استفتاء: ۴۸۹۳۴۹.

پاسخ: فی نفسه اشکال ندارد(۱).

سؤال: در امد کسانی که قلیان سرا دارند، یا قلیان می فروشند چه حکمی دارد؟

پاسخ: به نظر آیت الله بهجت، مصرف دخانیات اگر ضرر قابل توجه نداشته باشد، اشکال ندارد. در آمد حاصل از آن اشکال ندارد و خرید و فروش خود قلیان هم اشکال ندارد.(۲)

سؤال: تأسیس قهوه خانه و ارائه چای و قلیان در آن چه حکمی دارد؟(۳)

پاسخ: ارائه قلیان جایز نیست.

تعهد قهوه خانه ها برای عرضه نکردن قلیان

بر اساس مصوبه هشتمین جلسه ستاد کشوری مبارزه با دخانیات، تعهد گرفتن از قهوه خانه های جدید برای عرضه نکردن قلیان، هنگام صدور مجوز فعالیت الزامی می شود.

به گزارش پایگاه اطلاع رسانی دولت به نقل از وبدا؛ ستاد کشوری مبارزه با دخانیات در هشتمین جلسه

۱- آیت الله سید علی حسینی سیستانی - بخش استفتائات، کد استفتا: ۴۱۰۴۵۲.

۲- آیت الله بهجت، استفتائات، ج۴ ،سؤال ۶۴۶۰.

۳- دفتر آیت الله مکارم، کد رهگیری: ۹۳۰۸۰۳۰۲۰۲.

خود ۷ مصوبه مهم داشت که از آن جمله تعهد گرفتن از قهوه خانه های جدید هنگام صدور مجوز، برای عرضه نکردن قلیان است.

بر اساس این گزارش، مصوبات هشتمین جلسه ستاد کشور مبارزه با دخانیات که با حضور وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و نمایندگان ۴ وزارتخانه عضو و سازمان های مسئول در دفتر وزیر بهداشت برگزار شد، به این شرح است:

الف) مقرر گردید وزارت صنعت، معدن و تجارت ساماندهی عرضه مجاز محصولات دخانی را بر اساس دستورالعمل تعیین عاملین مجاز عرضه مواد دخانی مصوب ستاد کشوری کنترل دخانیات، مورخ ۱۳ تیرماه سال ۸۴ و زیرساخت های مکانیزه ایجاد شده در آن وزارت پیگیری کند و حداکثر تا تاریخ ۳۱شهریور ماه امسال، شبکه مراکز مجاز به فروش مواد دخانی در سراسر کشور مطابق دستورالعمل مذکور مشخص شود.

ب) سازمان استاندارد مکلف است گزارش نظارت و ارزشیابی خود را از رعایت استانداردهای ملی در تولیدات و واردات مواد دخانی تا پایان مرداد ماه ۱۳۹۲ به ستاد اعلام نماید. همچنین به طور دوره ای هر ۶ ماه یک بار گزارش به

ستاد اعلام شود.

ج) مقرر گردید سازمان ملی استاندارد موارد استانداردهای مجاز، انواع تنباکو و توتون را، اعم از مواد متشکله، منتشره و بسته بندی آن، با بهره گیری از منابع ملی و بین المللی تدوین و جهت اجرا به وزارت صنعت، معدن و تجارت تا پایان شهریور ۹۲ ابلاغ کند.

د) مصوبه مجلس شورای اسلامی در مورد عوارض و مالیات دخانیات بر مبنای قیمت خرده فروشی توسط سازمان های ذیربط اعمال گردد.

ه) مصوب شد جهت تدوین قانون جامع کنترل دخانیات، جلسه ای در قوه قضاییه با حضور مسئولان عالی مقام قوه و وزارت دادگستری با هماهنگی ستاد تشکیل شود.

و) پیرو اجرای ممنوعیت عرضه و استعمال مواد دخانی، از جمله قلیان در اماکن عمومی، اخذ تعهد عدم عرضه قلیان در صدور مجوز قهوه خانه های جدید الزامی است و وزارت صنعت، معدن و تجارت با همکاری وزارت بهداشت، وزارت کشور و نیروی انتظامی هماهنگی لازم

جهت اجرای آن را در سراسر کشور معمول دارند.(۱)

نظر فقها درمورد استعمال دخانیات

اشاره

فقها و مراجع، به هیچ وجه احکام شرعی را از راه سلایق و تمایلات شخصی خود به دست نیاورده، به مقلدان خود ابلاغ نمی کنند؛ بلکه همه تلاش و هم همت این بزرگواران آن است که حکم خداوند را در خصوص هر مسئله با تلاش و مجاهدت از طریق راهکارهای مشخص و معین فقه استنباط کنند .روال و مبنای رسیدن به حکم شرعی نیز به دو صورت است: یا در خصوص آن مورد، دلیل خاص نقلی مانند آیه، یا روایت معتبر وجود دارد که در این صورت، تکلیف مشخص است و فقیه باید با توجه به علوم مختلف در خصوص درک روایت و جمع آوری قرائن و شواهد موجود، به حجیت یا عدم حجیت این نقل رسیده، براساس آن فتوا بدهد.

صورت دوم رسیدن به مبنای حکم شرعی به کارها و مسائلی مربوط است که در زمان معصومین رواج نداشته و به اصطلاح جزو مسائل «مستحدثه» به حساب می آیند. فقیه باید ببیند ایا روایت عام و مبنایی وجود دارد که این

۱- http://dolat.ir/NSite/FullStory/News/?Serv=۱۰۶Id=۲۲۸۴۱۱.

کار مشخص، مصداق آن محسوب شود یا نه وگر نه طبق اصول و قوانین کلی این کار جدید چه حکمی پیدا می کند. اختلافی که در خصوص حکم شرعی استفاده از سیگار پیش آمده، براساس همین ساختار استنباط شکل گرفته است. زیرا یقیناً در زمان معصومین چیزی به نام دخانیات وجود نداشته؛ پس روایتی هم در جواز یا حرمت آن نداریم. در نتیجه براساس اصول و مبانی فقهی که آن هم از برخی روایات گرفته شده این کار جایز و حلال خواهد بود؛ زیرا بر مبنای «اصل حلّیت» هر کاری که دلیل بر حرمت آن وجود نداشته باشد، آن کار حلال محسوب می گردد. برخی فقها استعمال دخانیات را مصداق برخی از روایت های خاص دانسته اند و معتقدند هر چند در خصوص خود سیگار روایت معینی نداریم؛ این عمل مصداق ضرر رساندن به خود است که در روایت حرام شناخته شده و برخی فقها در خصوص حکم استفاده از سیگار و مانند آن می فرمایند: چون سیگار و دیگر دخانیات ضرر «معتنابه» برای انسان دارد، حرام است و باید از آن استعمال دوری کرد.

الف) حرمت درصورت ضرر قابل ملاحظه

اسلام از خوردن و آشامیدن و استعمال چیزهایی که

ص: ۷۰

برای سلامت انسان ضرر داشته باشد، منع کرده است و هر چه میزان ضرر، بیش تر باشد، منع از علت و سبب آن نیز شدیدتر است، تا جایی که به درجه حرمت می رسد. حضرت امام خمینی فرموده اند: "خوردن چیزی که برای انسان ضرر دارد حرام است."(۱)

پیداست که یکی از معیارهای حرمت، ضرر داشتن است و این که این ضرر از راه خوردن باشد یا از راه دیگر، خصوصیتی ندارد. سیگار یکی از چیزهایی است که استعمالش برای سلامتی انسان ضرر دارد؛ اما آیا این ضرر در حدی است که استفاده از آن حرام قلمداد شود یا نه؟ به نظر می رسد این نکته به افراد و شرایط بستگی دارد.

سؤال ذیل و پاسخ حضرت آیت الله خامنه ای را در این مورد ملاحظه فرمایید:

سؤال ۱۴۰۸: آیا شروع به استعمال دخانیات حرام است؟ اگر فرد معتاد مصرف دخانیات را به مدّت چند هفته یا بیش تر ترک کند، آیا حرام است که دوباره به استعمال آن بپردازد؟

پاسخ: حکم با اختلاف مراتب ضرری که بر استعمال

۱- توضیح المسائل مراجع، ج ۲، ص ۵۹۹، مسئله ۲۶۳۰.

دخانیات مترتب می شود، متفاوت می گردد و به طور کلی استعمال دخانیات، اگر به مقداری باشد که موجب ضرر قابل ملاحظه ای برای بدن باشد، جایز نیست و اگر شخص می داند که با شروع آن به این مرحله می رسد نیز جایز نمی باشد(۱).

سایر مراجع تقلید هم نظرشان این است که در صورت داشتن ضرر بزرگ و مهم، حرام است.

آیت الله نوری همدانی:

(کشیدن سیگار و انواع دخانیات) اگر ضرر معتدبه داشته باشد جایز نیست(۲).

آیات عظام فاضل لنکرانی و تبریزی:

خوردن چیزی که موجب مرگ می شود یا برای انسان ضرر کلی دارد حرام است.(۳)

آیت الله خویی: کشیدن سیگار حرام است اگر در آن ضرر معتدبه باشد و همچنین اگر احتمال عقلانی دهیم (احتمال عقلانی که ضرر بر آن مترتب می شود) و اگر احتمال ندهیم اشکال ندارد(۴).

۱- http://farsi.khamenei.ir/treatise-content?id=۱۲۸.

۲- هزار و یک مسئله فقهی، ج ۲، ص ۱۶۸، س ۵۶۲.

۳- توضیح المسائل مراجع، ج ۲، ص: ۶۰۰، مسئله ۲۶۳۰.

۴- استفتائات، موسسه احیاء آثار الامام الخوئی، ۱۳۸۱، اول، ص ۳۳۵، س ۱۱۰۵.

آیت الله صافی گلپایگانی: برای هر کس ضرر معتدبه داشته باشد، جایز نیست.(۱)

به پرسش از آیت الله سیستانی و جواب معظم له توجه فرمایید:

پرسش: نظرمعظم له درباره استعمال دخانیات از جمله قلیان و سیگار و مواد مخدر چیست؟

پاسخ: استفاده از مواد مخدر جایز نیست، و نسبت به سیگار و امثال آن اگر ضرر معتدبه برای خودش یا دیگری نداشته باشد، اشکال ندارد(۲).

ب) حرمت درصورت احتمال ضرر

اشاره

پرسش: توصیه های پزشکی می گوید سیگار کشیدن عامل اصلی بیماری های قلبی و سرطان است و گاهی هم سبب کوتاهی عمر می شود پس حکم سیگار کشیدن بالنسبه به اشخاص ذیل چیست؟

۱- کسی که تازه شروع کرده است؛

۲- کسی که به سیگار کشیدن معتاد شده است؛

۱- مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، ج۱، ص۱۴۷-۱۴۸، سید محسن محمودی.

۲- http://www.sistani.org/persian/qa/۰۹۴۳.

۳- در کنار کسی نشسته ایم که او سیگار می کشد و پزشکان می گویند به آن کس که در کنار شخص سیگاری می نشیند، ضرری قابل توجُّه، می رسد.

پاسخ آیت الله سیستانی

۱. کشیدن سیگار اگر موجب ضرر و زیان می شود، هر چند در آینده و اعم از این که آن ضرر معلوم باشد و یا گمان ضرر وجود داشته باشد؛ به طوری که عقلا بر سلامت شخص بیمناک باشند؛ حرام است. اما اگر ایمن از ضرر و زیان شدید باشد، هر چند بدین جهت که کمتر می کشد، مانعی ندارد.

۲. اگر ادامه کشیدن سیگار ضرر شدیدی می آورد. باید دست بردارد مگر آن که ترک سیگار موجب ضرر دیگری شود؛ مثل ضرر حاصل از سیگار کشیدن و یا سخت تر از آن و یا این که ترک سیگار برای او حرجی باشد؛ طوری که عادتاً تحمُّل ناپذیر است.

۳. چنین شخصی همانند شخص مبتدی است، و جواب بخش اول شامل حال او هم می شود(۱).

ص: ۷۴

۱- http://www.sistani.org/persian/qa/۰۹۴۳.

آیت الله گلپایگانی

اگر در کشیدن سیگار گمان به ضرر دارد، یا احتمال عقلانی به ضرر بدهد، جایز نیست(۱).

ج) حرمت درصورت اعتیاد

برخی از مراجع که به طور مطلق به حرمت سیگار فتوا نداده و تأکید می فرمایند که فرض جواز به وضعیت عدم اعتیاد مربوط است؛ مثلاً مرحوم آیت الله فاضل می فرمایند: «(کشیدن سیگار) چنانچه موجب اعتیاد شود، جایز نیست» در نتیجه اگر هم بحث جواز و تردید در ضرر عرفی و عقلائی مطرح باشد به اهل تفنن مربوط است، نه کسانی که سیگار جزء لاینفک وجودی شان شده.

سؤال از مرحوم آیت الله فاضل لنکرانی و جواب ایشان را در ذیل ملاحظه می کنید:

سؤال: استعمال دخانیات و مواد مخدر و تهیه و توزیع آن چه حکمی دارد؟

پاسخ: استعمال مواد مخدر و خرید و فروش آن ها حرام است و استعمال دخانیات نیز اگر زمینه اعتیاد را ایجاد کند، حرام است.(۲)

۱- مجمع المسائل، دار القرآن الکریم، ۱۳۶۴، اول، ج ۳، ص ۶۴، س ۷.

۲- جامع المسائل، آیت الله فاضل لنکرانی، ج ۱، ص ۲۳۹، س ۹۶۴.

سؤال: نظر حضرتعالی در ارتباط با استعمال دخانیات تریاک و مواد مخدر و سیگار چیست؟

پاسخ: استعمال تریاک و مواد مخدر، اگر زمینه اعتیاد داشته باشد، حرام است و سیگار را بهتر آن است که شروع نکند.(۱)

سؤال: کشیدن سیگار به صورت تدریجی درصورتی که اعتیاد نیاورد، چه حکمی دارد؟(۲)

پاسخ: بهتر، بلکه مقتضای احتیاط، اجتناب است.

امام خمینی: سیگار کشیدن حرام نیست، اگر چه بهتر است نکشند(۳).

د) حرمت استعمال دخانیات

اشاره

اصل اولیه در خصوص سیگار و دخانیات جواز و حلّیت است؛ اما اگر ضرر این مواد ضرر قابل توجه محسوب گردد، طبق نظر همه مراجع، استعمال سیگار و قلیان و چپق و پیپ حرام است و تشخیص این مسئله که سیگار یا قلیان یا دو مورد مشابه دیگر ضرر قابل توجه دارد یا خیر،

۱- جامع المسائل، آیت الله فاضل لنکرانی، ج ۱، ص ۳۶۰، س ۱۳۷۵.

۲- همان، ص ۲۴۰، س ۹۶۶.

۳- استفتائات، دفتر تبلیغات اسلامی، ج ۲، ص ۳۷ و ۳۸، س ۱۰۴.

بر عهده خود افراد است و معمولاً مراجع در خصوص این موضوع اظهار نظر نمی کنند؛ چون تشخیص موضوعات از حوزه کاری فقها خارج است.

اما اگر احیاناً برای مرجعی یقین حاصل شود که مثلاً ضرر سیگار ضرر غیر قابل گذشت و مخالف با نظر شرع است، در خصوص آن فتوا می دهد.

تبیین فقهی فتوای حرمت استعمال دخانیات

در فقه اگر مسئله ای خوف ضرر داشته باشد، گفته می شود که آن را انجام ندهید. چگونه مسئله ای با این میزان از ضرر که اهل خبره به آن شهادت می دهند، نباید حکم به حرمت آن داد؟

حضرت آیت الله مکارم شیرازی با تأکید مجدد بر حرمت استعمال سیگار و مواد دخانیات، به تبیین فقهی، علمی و پزشکی این مسئله پرداخت و از مردم، رسانه ها و دولت خواست به فکر مقابله با این پدیده باشند.

ایشان فرمودند: ما فتوایی درباره سیگار دادیم و گفتیم کشیدن سیگار و دخانیات حرام است و دلیل ما نیز روشن است.

ص: ۷۷

اطبایی که در این راه فعالیّت می کنند پیش ما آمده و گفته اند ۱۲۰ نوع بیماری است که بر اثر کشیدن سیگار و

دخانیات به سراغ انسان می آید؛ برخی از این بیماری ها سرطان، گرفتگی عروق و سکته مغزی و سکته قلبی است.

ما می گوییم قول اهل خبره بلکه اجماع آن ها را بایـد در این مسـئله پـذیرفت و نیز می گوییم اسـتعمال چیزی که این همه ضـرر دارد بایـد حکم به حرمت آن داد. معظّم له افزودند:

اخیرا در آمار آمده است، تعداد افرادی که بر اثر استعمال دخانیات و قلیان در سال از دنیا می روند، بیش از افرادی است که در اثر سوانح رانندگی جان خود را از دست می دهند.

حضرت آیت الله مکارم شیرازی با تأکید بر این که ما طبق موازین فقهی عمل می کنیم، فرمودند:

در فقه اگر مسـئله ای خوف ضرر داشته باشد گفته می شود که انجام ندهید؛ چه طور مسئله ای با این میزان از ضرر که اهل خبره به آن شهادت می دهند، نباید حکم به حرمت آن داد؟

ایشان افزودند: برخی سؤال می کنند فتوای شما چه آثار و فوایدی

داشته و آیا به ترک سیگار منجر شده است؟ آثار این فتوا این است که الان در مجامع عمومی، قطار، اتوبوس ها و مجالس عمومی به وضعیت سابق سیگار کشیده نمی شود؛ مگر این که افراد متخلفی باشند و خوشبختانه بر اثر فرهنگ سازی انجام شده این مسئله به ضد ارزش تبدیل شده است. اخیراً برخی در رسانه ها شیطنت کرده بودند که این فتوا چه اثری داشت و چرا سیگار در جامعه ترک نشد؟(۱)

درآمد حاصل از فروش دخانیات

سؤال: درآمد حاصل از فروش سیگار حلال است یا حرام؟

آیت الله مکارم می فرماید:

خوردن یا نوشیدن چیزی که برای انسان ضرر مهمّی دارد، حرام است. کشیدن سیگار و سایر انواع دخانیات، مخصوصاً مواد مخدّر مطلقاً حرام است. خواه به صورت تزریق یا دود کردن یاخوردن و یا به هرطریق دیگری بوده باشد و همچنین تولید، خرید و فروش و هرگونه کمک به انتشار آن نیز حرام می باشد.(۲)

۱- http://makarem.ir/news/?typeinfo=۴lid=۰mid=۳۲۶۶۳۱catid=۰start=۱PageIndex=۰.

۲- آیت الله مکارم، رساله توضیح المسائل، م ۲۲۶۲.

سؤال: من در مغازه ای که فروش نصف آن تنباکو می باشد کار می کنم؛ این مغازه مال پدرم می باشد؛ اما من اصلاً از کارم راضی نیستم؛ چون تنباکو به فروش می رسد؛ اما به خاطر پدرم مجبورم که این کار را انجام بدهم. البته این مغازه خارج از کشور می باشد. حالا نمی دانم پولی که من از این مغازه گیرم میاد حلال است؟

پاسخ: تا زمانی که مجبور هستید برای شما اشکالی ندارد؛ ولی سعی کنید شغل دیگری برای خود انتخاب نمایید(۱).

سؤال: خرید و فروش و استعمال تنباکو چه حکمی دارد؟

پاسخ: خرید و فروش و استعمال تنباکو فی نفسه اشکال ندارد؛ ولی اگر ضرر قابل ملاحظه ای برای شخص داشته باشد، استعمال و خرید و فروش آن جایز نیست.(۲)

استعمال دخانیات در اماکن عمومی

بی تردید ناهنجاری ها، هنگامی که در اماکن عمومی صورت گیرند پیامدهای خطرناک تری دارند. از جمله این

ص: ۸۰

۱- http://faq.makarem.ir/main.aspx?typeinfo=۲۱lid=۰catid=۴۷۳mid=۲۴۹۷۲۷.

۲- http://farsi.khamenei.ir/treatise-content?id=۱۲۸pid=۱۲۸tid=-۱.

موارد می توان به استعمال دخانیات در اماکن عمومی اشاره کرد.

در زندگی اجتماعی همگی باید پایبند به مراعات حقوق شهروندی همدیگر باشیم و حق نداریم کارهایی را انجام دهیم که باعث آزار دیگران بشود.

سؤال: استعمال دخانیات در ادارههای دولتی و اماکن عمومی چه حکمی دارد؟

پاسخ: اگر بر خلاف مقرّرات داخلی ادارات و اماکن عمومی باشد، یا موجب اذیت و ناراحتی دیگران و یا ضرر رساندن به آنان شود، جایز نیست(۱).

حضرت آیت الله تبریزی: در ادارات تابع مقررات است.

حضرت آیت الله صافی گلپایگانی: اگر ضرر معتدبه داشته باشد یا موجب آزار دیگران شود، جایز نیست.

حضرت آیت الله فاضل لنکرانی: مقتضای احتیاط ترک دخانیات است.

حضرت آیت الله بهجت: اولی ترک آن است.

حضرت آیت الله سیستانی: اگر برای دیگران ضرر مهمی، هرچند در آینده داشته باشد، جایز نیست.(۲)

۱- http://farsi.khamenei.ir/treatise-content?id=۱۲۸۱۳۹۸.

۲- سید محسن محمودی، کتاب مسائل جدید، ج ۳ و ۴، ص۲۱۵.

سؤال: در برخی اتوبوس ها و دیگر وسایل نقلیه نوشته می شود "استعمال دخانیات ممنوع است" آیا سیگار کشیدن در چنین اماکنی جایز است؟

پاسخ: اگر این امر به منزله شرط ضمنی باشد که سوار شونده به آن وسیله، پذیرفته است و یا چنان چیزی قانون دولتی می باشد که پس از ورود به کشور ملتزم شده است که آن ها را رعایت کند؛ لازم است مطابق تعهد، عمل کند و مخالفت جایز نیست.(۱)

ب) بایدها و نبایدهای قهوه خانه داران

۱. خوش اخلاقی و رفتار مناسب

خوش اخلاقی و رفتار پسندیده، علاوه برپاداش اخروی و خشنودی خداوند و آرامش و سلامتی روحی، می تواند در طرف مقابل تاثیر به سزایی داشته باشد و باعث جذب و علاقه بیش تر او شود. قهوه خانه داران و صنف مشابه آن ها، مانند صاحبان رستوران ها باید بدانند ادب، مهربانی و احترام به افراد که همه این ها از صفات پسندیده هستند، نشانه شخصیت خود آن ها خواهد بود.

۱- http://www.sistani.org/persian/qa/۰۹۴۳.

پیامبر اکرم (صلّی الله علیه و آله وسلّم) می فرمایند: روز قیامت در ترازوی اعمال کسی چیزی بهتر ازحسن خلق گذاشته نمی شود.(۱)

۲. نظافت و رعایت بهداشت

اشاره

بر تمامی کارکنان قهوه خانه لازم است علاوه برداشتن اخلاق خوب و پسندیده، ظاهری پاکیزه، آراسته، مرتب داشته باشند و نظافت و بهداشت فردی را کاملا رعایت کنند. رعایت بهداشت در تهیه غذا و مراعات حلال و حرام الهی و توجه به پاک و نجس بودن مواد غذایی، استفاده نکردن از غذای فاسد شده، دوری از اسراف و در نهایت تلاش برای کسب رضایت و حفظ حرمت مشتری از جمله وظایف قهوه خانه دار و کارکنان آن جاست.

مسئله

استفاده و فروش غذای مانده و فاسد شده که ضرر جانی داشته باشد و موجب مسمومیت شود، شرعا حرام است.(۲)

۱- کلینی، اصول کافی، ج ۳، ص ۱۵۷، باب حسن خلق، حدیث ۲.

۲- استفتائات امام خمینی، ج ۲، ص ۹۰.

۳. سلامت جسمی

تنـدرستی و صـحت بـدن از جمله نعمت های بزرگ الهی است. شـخص سالم بایـد شـکرگذار نعمت خداوند باشد و از این نعمت در راه عبادت و خدمت به دیگران بهره بگیرد. در مراکز عمومی، مانند هتل ها، مسافرخانه ها و قهوه خانه ها اگر برخی از کارکنان دارای بیماری مسری باشند، باید به مداوا و معالجه اقدام کنند تا از سرایت به دیگران جلوگیری شود.

۴. صداقت وامانتداری

اشاره

«صـداقت» و «امانتـداری» از خصـایص والای انسانی هسـتند که انسان را به سـرای سـعادت نزدیک می کننـد. در قرآن و روایات به این دوخصیصـه اهمیت فراوانی داده شده است. امام صادق(علیه السّلام) در سخنی می فرمایند:

«لَا تَنْظُرُوا إِلَی طُولِ رُکُوعِ الرَّجُلِ وَ سُجُودِه فَإِنَّ ذَلِکَ شَیْ ءٌ اعْتَادَه فَلَوْ تَرَکَه اسْتَوْحَشَ لِذَلِکَ وَ لَکِنِ انْظُرُوا إِلَی صِدْقِ حَدِیثِه وَ أَدَاءِ أَمَانَتِه(۱)؛ برای شناخت نیکی و درستکاری کسی به رکوع و سجده طولانی او نگاه نکنید؛ زیرا چه

ص: ۸۴

۱- اصول کافی،کتاب الایمان و الکفر، باب الصدق و أداء الأمانه، ج ۳، ص ۱۶۵، ح ۱۲.

بسا این رکوع و سجده طولانی، چیزی است که وی به آن اعتیاد پیدا کرده است. در این صورت اگر آن را ترک کند؛ به دلیل ترک عادت، وحشت زده [و پریشان حال] گردد. اما [برای شناخت نیکی و درستکاری]، به راستگویی و رعایت حقوق دیگران و ادای امانت او نگاه کنید و آن را معیار و ملاک قرار دهید.

یکی از فضایل اخلاقی، ادای امانت است. در مکان های عمومی، مانند هتل ها، مسافرخانه ها، قهوه خانه ها گاهی ممکن است برخی از مشتریان وسایل خود را جابگذارند. اولین وظیفه شخص در این موقع آن است که شیء پیدا شده را در جای امن نگهداری کند تا به صاحبش برگرداند. اگر قهوه خانه دار در محل کار و در برخورد با مشتریان و اموال به جامانده از آن ها امانت داری را رعایت بکند، مشتریان در ورود به آن جا احساس آرامش و علاقه مندی می کنند و باعث خوشنامی و ارتقای کیفیت ارایه خدمات خواهد شد و رضای الهی را نیز به دنبال خواهد داشت.

مسئله

حکم مالی که پیدا می شود و ارزش آن بسیار کم است؛ چیست؟

همه مراجع (به جز آیات عظام تبریزی و سیستانی): اگر

ص: ۸۵

ارزش آن کمتر از یک درهم (۶/۱۲ نخود نقره سکه دار) باشد و نشان های ندارد که به واسطه آن، صاحبش معلوم شود (مانند اسکناس پول) می تواند برای خودش بردارد.(۱)

آیات عظام تبریزی و سیستانی: اگر نشان های ندارد که به واسطه آن، صاحبش معلوم شود (مانند اسکناس پول) می تواند برای خودش بردارد؛ خواه قیمت آن کمتر از یک درهم (۶/۱۲ نخود نقره سکه دار) باشد یا نباشد(۲).

قیمت ۶/۱۲ نخود نقره در شهریور سال ۱۳۹۲ که مورد تحقیق قرار گرفت طبق قیمت روز ۵۵۰۰ هزار تومان می باشد(۳).

مسئله ۲۵۷۹: هرگاه چیزی پیدا کند که اگر بماند فاسد می شود باید تا مقداری که ممکن است آن را نگهدارد بعد قیمت کند و خودش بردارد یا بفروشد و پولش را نگهدارد و اگر صاحب آن پیدا نشد از طرف او صدقه بدهد و احتیاط مستحب آن است که برای صدقه دادن از حاکم شرع اجازه بگیرد(۴).

ماده ۶۳۲ قانون مدنی: کاروانسرادار و صاحب مهمانخانه

۱- توضیح المسائل مراجع، م ۲۵۶۴ و ۲۵۶۵.

۲- همان.

۳- http://askahkam.mihanblog.com/post/۵.

۴- (امام خمینی) توضیح المسائل مراجع، م ۲۵۷۹.

و حمامی و امثال آن ها نسبت به اشیاء و اسباب یا البسه واردین وقتی مسئول می باشد که اشیاء و اسباب یا البسه نزد آن ها به ودیعه گذاشته شود و یا بر طبق عرف بلد در حکم ودیعه باشد(۱).

۵. احترام به ارزش ها

قهوه خانه از نخستین روز پیدایش خود، تحت نفوذ مذهب بوده است. تاریخ صد سال اخیر از موثر بودن شرکت قهوه خانه ها در امور مذهبی و سیاسی و اجرای فرایض دینی در ماه رمضان، از عزاداری در ماه محرم گرفته تا شرکت در امور سیاسی حکایت می کند. به طوری که هم اکنون در اساسنامه و آیین نامه صنف قهوه چی ها برای عزاداری ماده خاصی گنجانیده شده است و از اصول کارهای صنفی ایشان محسوب می شود(۲).

درطول سال روزهایی وجود دارند که به دلیل قرار گرفتن در مناسبت های خاص دارای موقعیتی ویژه هستند و حفظ و احترام آن روزها برهمه لازم است، مانند ماه محرم، ایام شهادت و وفات معصومین و ماه مبارک رمضان. لذا

۱- http://rc.majlis.ir/fa/law/show/۹۷۹۳۷.

۲- http://anthropology.ir/node/۱۶۰۴۸

در این ماه روزه خواری به عنوان فعلی حرام مطرح شده و تظاهر به آن جرم است. در ماه رمضان جرایمی مثل سرقت مسلحانه، ایجاد مزاحمت برای نوامیس، مسائل منافی عفت و شرب خمر کاهش چشمگیری دارد؛ حتی بسیاری از افرادی که در این ماه قصد اقدام های مجرمانه دارند، نیز با توجه به فضای معنوی جامعه مرتکب بسیاری از جرایم نمی شوند.

"مطابق قانون نیز ارسال سرویس غذا به اماکن مختلف از سوی ساندویچ فروشی ها و رستوران ها و همچنین ارائه غذا به مشتریان غیرمسافر در هتل ها در ماه رمضان ممنوع است. مراکز پذیرایی با هماهنگی اتحادیه های مربوط، از جمله رستوران داران، قهوه خانه ها، ساندویچ فروشی ها و اماکن مشابه، تا زمان افطار حق توزیع غذا ندارند؛ بلکه طبق روال، نیم ساعت مانده به افطار به توزیع غذا مجاز هستند. در این میان، مراکز اقامتی، از جمله هتل ها نیز تنها می توانند به مسافرانی که در مجموعه آن ها اقامت دارند، سرویس غذا بدهند؛ حال آن که بر اساس آیین نامه ابلاغی، مدیران این اماکن حق ندارند از افرادی غیر از مسافران مجموعه خود پذیرایی کنند. مراکز بین راهی نیز با توجه به حدود شرعی

تعیین شده می توانند به توزیع غذا اقدام کنند.

تالارها چلوکبابی ها و قهوه خانه ها وظیفه دارند احکام شرعی مربوط به این ماه رارعایت کنند:

۱. از هر گونه عملی که تظاهر به روزه خواری به شمار می رود پرهیز و جلوگیری کنند.

۲. فروش غذا برای مسافران و کسانی که عذر شرعی دارند، باید به دور ازانظار عمومی باشد.

۳. از فروش غذا به کسانی که می دانند بدون عذر روزه خواری می کنند خودداری کنند.

سؤال: نظر اسلام در مورد باز کردن رستوران ها و قهوه خانه ها برای کسانی که روزه نمی گیرند، چیست؟

پاسخ: در فرض سوال جایز نیست، مگر در مواردی که قانون اجازه دهد.(۱)

سؤال: چلوکباب، قهوه خانه و امثال آن در داخل شهر و در روزهای ماه مبارک رمضان فعالیت می کند؛ اما مخفیانه از مراجعان پذیرایی می کند یا برای آن ها غذا می فرستند، کار آن ها چه حکمی دارد؟ وظیفه کسی که آن جا کار می کند، چیست؟

ص: ۸۹

۱- دفتر آیت الله مکارم، کد رهگیری: ۹۳۰۸۰۵۰۱۲۷.

پاسخ: با اهدای سلام و تحیت؛ در فرض سوال اگر برای افراد معذور از روزه گرفتن، غذا پخته و در اختیار آن ها قرار می دهند، اشکال ندارد.(۱)

۶. ارائه نکردن سرویس حرام

اشاره

قهوه خانه دار مومن و خداشناس ضمن رعایت حقوق مشتریان و خدمت رسانی به آن ها باید از ارایه سرویس های حرام مثل غذا و نوشابه های حرام و دیگر چیزهایی که دراسلام تحریم شده، خودداری کند.

"خرید و فروش نجاسات، مانند مشروبات الکلی، گوشت خوک، گوشت حیواناتی که ذبح شرعی نشده و نجس است، اشیایی که از پوست و چرم مردار تهیه شده، حرام است ولی خرید و فروش خون برای بیماران اشکال ندارد."(۲)

مسئله

۱. خوردن و آشامیدن چیز نجس حرام است.(۳)

ص: ۹۰

۱- دفتر آیت الله مکارم شیرازی، ۹/۸/۱۳۹۴، کد رهگیری: ۹۴۰۸۰۷۰۰۵۰.
۲- محمد حسین فلاح زاده، احکام فقهی در سفرهای خارجی، ص ۷۶؛ به نقل از تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۴۹۳، م۱.
۳- توضیح المسائل امام، م ۱۴۱.

۲. نوشیدن شراب و هر مایع مست کننده دیگر حرام است.(۱)

رسول خدا (صلّی الله علیه و آله وسلّم) در مورد خرید و فروش مشروبات حرام فرمود: خداوند لعن کرده است مشروب و فشارنده آن و کارنده درخت آن و نوشنده آن و ساقی و فروشنده آن و خریدار و خورنده پول آن و حامل آن را و کسی را که به سوی او می برند.(۲)

۷. خودداری از گران فروشی

اشاره

یکی از مسائلی که در سفره خانه های سنتی و قهوه خانه ها وجود دارد و اعتراض خیلی ها را به همراه داشته، گران بودن خوراکی ها و بالا بودن هزینه غذاها و نوشیدنی ها در این مکان است. در اسلام و در احکام دین گرانفروشی جایز نیست.

مسئله

اگر گران فروشی به حد اجحاف به مشتری برسد، یا

۱- توضیح المسائل امام، م ۱۱۱، ۲۶۳۲.

۲- بحارالانوار، ج ۱۰۳، ص ۴۴.

خلاف مقررات دولت اسلامی باشد، جایز نیست.(۱)

حضرت آیت الله خامنه ای در پاسخ به سؤالی در مورد گران فروشی فرموده اند:

با عرض سلام و احترام خدمت حضرت عالی و تشکر از سؤال شما؛

همان طور که بیان کردید، گران فروشی با کم فروشی متفاوت است و فروشنده می تواند کالای خود را به قیمت دلخواه بفروشد، اما اگر قانونی باشد که بیش تر فروختن از قیمت مصوب را ممنوع کرده باشد، رعایت قانون و مقررات دولت اسلامی لازم است. اگر از نظر قانون ممنوع نباشد، یعنی جنسی قیمت گذاری نشده و فروشنده به قیمت گران تر از معمول فروخته باشد، کار حرامی مرتکب نشده است؛ ولی چنانچه مشتری مغبون شده، می تواند معامله را به هم بزند و پولش را پس بگیرد. بلی؛ اگر مشتری موقع خرید بداند که گران می خرد و راضی باشد، حق فسخ معامله را ندارد(۲).

۸. پرهیز از آزار و اذیت مردم

اشاره

در «آداب معاشرت»، به رویکردی تلخ بر می خوریم به نام

ص: ۹۲

۱- امام خمینی، سید روح اللّه، استفتائات، ج ۲، ص ۶۲.

۲- http://www.askquran.ir/thread۳۹۳۰۱.html

«مزاحمت»، که در پی نشناختن حق، حد و حریم یکدیگر و عدم مراعات آن ها پیش می آید. اسلام، روابط مسلمانان را براساس رفق و مدارا بادیگران قرار داده همگان را از آزار و اذیت مومنان برحذرداشته است. امام علی (علیه السّلام) می فرماید:

فالمسلم مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسانِهِ و يَدِه الا بالحق ولا يحل اذى المسلم الا بما يجب؛ مسلمان کسی است که مسلمانان از زبان و دست او سالم و آسوده باشند مگر از روی حق باشد و زیان رساندن به مسلمان حلال نیست مگر آنچه را که خداوند واجب فرموده است [مثل قصاص ومانند آن](۱).

افرادی هستند که دیگران را با زبان و قلم و رفتارشان اذیت می کنند، مثل تحقیر، اهانت، و مزاحمت تلفنی. عده ای

با رفتارشان، مثل بلند کردن صدای رادیو، ضبط و بلندگو در مراسم شادی و عزا و جشن و سوگواری تا حدی که آسایش را از دیگران سلب می کنند، یا مساجدی که بلندگوهای خود را در مجالس ختم یا شب های ماه مبارک رمضان و محرم تا دیر وقت، به بیرون از مسجد وصل می کنند.

آلوده ساختن هوا به وسیله سیگار کشیدن در

۱- نهج البلاغه فیض الاسلام، خطبه ۱۶۶.

محیط های بسته از دیگر مصادیق آزار مردم است.

پارک کردن ماشین و موتور در جای نامناسب در کوچه و خیابان و سدّ معبر.

همچنین ضروری است که از سوی اتحادیه چایخانه داران و سفره خانه های سنتی و قهوه خانه داران، باید ساعات کاری مشخص گردد تا فعالیت این واحدها موجب آزار و اذیت همسایه ها نشده و حقوق مردم رعایت شود.

مسئله

سد معبر اگر موجب اذیت و آزار و مانع رفت و آمد عابرین شود، حرام است.(۱)

۹. پخش نکردن موسیقی حرام

موسیقی حرام چه نوع موسیقی است؟

درباره این موضوع از مراجع تقلید استفتا شده است:

ویژگی های موسیقی حرام (بدون کلام) کدام است: داشتن ریتم تند، ایجاد رقص در شنونده، طرب انگیزی آن و یا هیچ کدام؟

۱- جامع المسائل، آیت الله فاضل لنکرانی، سوال ۹۷۰، ص۳۶۸.

حضـرات آیات عظام: خمینی ،خامنه ای، فاضل لنکرانی و نوری همدانی: معیار حرمت موسیقی، طرب انگیزی و لهوی بودن آن است که با مجالس گناه و خوش گذرانی و فساد، تناسب دارد».

بهجت و صافی: استفاده از آلات موسیقی به طور مطلق حرام است.

تبریزی، سیستانی، مکارم و وحید: معیار حرمت موسیقی، لهوی بودن آن است که با مجالس گناه، خوش گذرانی و فساد تناسب دارد.(۱)

مسئله ۵۴۲. رفت و آمـد به جاهـایی که در آن هـا موسـیقی حلال پخش می شود، جایز است و گوش دادن به آن حتی مـدت طولانی، مادام که به حرام نینجامد بی اشکال می باشد.

مسئله ۵۴۳. به اماکن عمومی که در آن ها موسـیقی حرام پخش می شود، می توان رفت و آمد کرد، به شـرط آن که به آن موسیقی از روی عمد و قصـد، گوش ندهند مانند سالن ها اسـتقبال و بدرقه مسافران، پاویون ها، پارک های عمومی، رسـتوران ها، قهوه خانه ها، و امثال آن ها، زیرا گوش دادن به

۱- رساله دانشجویی، احکام موسیقی، ص ۱۷۳ و ۱۷۲.

موسیقی حرام، ممنوع است نه شنیدن هر صدایی هر چند که از روی عمد گوش ندهیم، حرام باشد(۱).

۱۰. نصب تابلوهای آموزنده و هشداردهنده

نصب تابلو روی دیوار در اکثر مکان ها، امری رایج است. هتل ها، قهوه خانه ها و مکان های عمومی دیگر نیز از این امر مستثنا نیستند اگر این کار با دقت نظر و با ذوق انجام شود علاوه بر زیبایی محیط نتایج مثبت فراوانی را در پی خواهد داشت.

ج) آسیب شناسی قهوه خانه ها

اشاره

قهوه خانه درگذشته فقط جایی برای تجمع، استراحت و گذراندن وقت نبود، بلکه در حقیقت بیان کننده اعتقادات مذهبی، حماسی و تاریخی و همچنین یادآور روح جوانمردی برگرفته از فرهنگ زورخانه ای و از سوی دیگر، محل تلاقی و برخورد افراد عام با گروه های فرهیخته محسوب می شد.

سخنوران نیز با برپایی مشاعره، مناظره و سخنرانی های مذهبی، درحقیقت، روح ادبی را در ذهن مردم احیا

۱- http://www.sistani.org/persian/book/۵۳/۲۴۱.

می کردنـد و همه این ها قهوه خانه را به محیطی برای گوش سپردن به مطالب ارزشـمند، آموختن و عمل کردن مبـدل کرده بود. حتی افراد بیکار و لاابـالی کوچه و بـازار، خود به خود دراین مکان فرهنگی، دروس اخلاقی و عرفانی را می آموختنـد. عـدم آشـنایی با قهوه خانه، بعـد از انقلاب نیز قهوه خـانه را منزوی تر کرد. قهوه خانه، اصالت خود را کاملا باخت و به محلی برای اجتماع افراد بیکار و ... تبـدیل شـد. این قهوه خانه دیگر با آن محیـط فرهنگی، هنری و مـذهبی بیگانه شـده است. قهوه خانه محلی است برای گـذران وقت دریک محی-ط نه چنـدان فرهنگی که شامل خوردن غـذا، کشـیدن سـیگار و قلیـان است و بس. افراد اهل قهوه خانه هم به چهره های فرهنگی و هنری شـباهتی ندارنـد. نه نقال و نه سـخنور، هیـچ کس نیست. یـک نفر است که تنها اسم قهوه چی را یـدک می کشـد و چای است و نیمرو و قلیان. در این جا توجه خواننـدگان محترم را به آسـیب های قهوه خانه های موجود جلب می کنیم:(۱)

۱. ورود نوجوانان زیر ۱۸ سال به قهوه خانه ها

اشاره

قلیان، تنباکو و در مجموع دخانیات از جمله

ص: ۹۷

۱- http://parsdai.ir/?p=۸۶۴۷.

آسیب های اجتماعی است که در طول سال های گذشته به صورت مداوم نسبت به مصرف آن ها هشدار داده شده و در واقع به زنگ خطری برای نسل جوان و حتی نوجوان کشور نیز تبدیل شده است. بارها و بارها از سوی مسئولان و پزشکان تذکرات متعددی در زمینه استعمال دخانیات، به خصوص قلیان مطرح شده؛ اما افزایش روزافزون تعداد قهوه خانه و ارائه مجوز به صاحبان این مشاغل، سبب شده تا با توجه بالا رفتن عرضه دخانیات، مصرف آن نیز بیش تر شده و به تبع آن، سن استعمال قلیان هر روز پایین تر آید. براساس بررسی ها در سال های اخیر میزان مصرف قلیان در بین نوجوانان و جوانان به شدت افزایش یافته؛ به طوری که این موضوع نه تنها در بین پسران، بلکه در بین دختران نیز رواج یافته و عرضه قلیان در سفره خانه ها، چایخانه ها و باغ رستوران ها بیش از قبل شده و به عنوان منبع درآمدی برای آن ها محسوب می شود.

امروز مصرف قلیان در اماکن سربسته همچون سفره خانه های سنتی یا قهوه خانه ها عوارض آن را دوچندان می کند و سلامت اطرافیان، به ویژه کودکان و نوجوانان را در معرض خطر جدی قرار می دهد.

ص: ۹۸

قلیان در میان مردم شبیه بازی است و در مصرف آن قبحی وجود ندارد و متأسفانه در میان قشرهای جامعه، زشتی ویژه ای در پدیده قلیان مشاهده نمی شود تا جایی که در صورت استفاده شدن توسط زن ها و بچه ها بیش تر به تفنن و تمسخر شبیه می گردد(۱).

یادآوری این نکته لازم است که برابر با ماده ۱۲ قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات مصوب ۱۵ شهریور سال ۸۶، فروش و عرضه دخانیات به افراد زیر ۱۸ سال یا به واسطه این افراد، تخلف بوده و تکرار و تعدد آن جرم است و شخص مرتکب به مجازات تعیین شده در قانون محکوم خواهد شد. این قانون هم مانند بعضی از قوانین موجود فقط در کتاب قانون محفوظ مانده است و تا اجرای ان فاصله بسیار وجود دارد!(۲)

در زمینه ی این خرید و فروش پرسش و پاسخ ذیل را ملاحظه کنید:

سؤال: آیا خلاف قانون کشور عمل کردن مشکل شرعی دارد؟ آیا این بیع باطل است؟

پاسخ مراجع عظام تقلید

حضرت آیت الله خامنه ای: تخلف از قوانین و مقررات

۱- http://www.taamolnews.ir/fa/news/۱۲۰۴۱.

۲- http://rc.majlis.ir/fa/law/show/۹۷۸۱۷.

نظام اسلامی جایز نیست.

حضرت آیت الله مکارم شیرازی: در فرض سؤال، چنانچه شرایط معامله رعایت گردد معامله باطل نیست؛ اما به دلیل تخلف از قانون حکومت اسلامی مرتکب گناه شده است.

حضرت آیت الله صافی گلپایگانی: در فرض سؤال، بیع باطل نیست؛ ولی متابعت از قوانین و مقررات مربوطه اگر بر خلاف شرع مقدس نباشد، لازم است.

حضرت آیت الله نوری همدانی: تخلف از مقررات نظام اسلامی جایز نیست(۱).

۲. اختلاط دختر و پسر در قهوه خانه ها

احترام به شخصیت زن و حفظ حریم محیط های زنانه از نظر اسلام، تا حدی است که رسول خدا (صلّی الله علیه و آله وسلّم) از داخل شدن مردان بر جمع زنان بدون اجازه آن ها نهی فرموده است: «نهی رسول اللّٰه صلی الله علیه و آله أن یدخل الرجال علی النساء الا باذنهن»(۲).

اسلام برای هر نوع حضور اجتماعی زن و اختلاط و

۱- http://www.islamquest.net/fa/archive/question/fa۲۳۸۷۱.

۲- شیخ کلینی، اصول کافی، ج ۵، ص ۵۳۸.

معاشـرت او با مردان، بایـدها و نبایـدهای اخلاقی را توصـیه می کنـد. درباره حضور اجتماعی زن این قیـد بیان شده است: باید از هر آنچه به فتنه و فساد منجر می شود، اجتناب کرد.

از دیـدگاه اسـلام، ارتباط میان زن و مرد فی نفسه ممنوعیتی نـدارد. مرد بایـد در زیرساخت های فکری خویش، تصویر درستی از زن به عنوان یک شخصـیت ارجمند، پاک، با کرامت و با حرمت داشـته باشد و زن نیز باید در روساخت های رفتاری اش که وجوه ارتباطی او را در پوشش، گفتار و حرکات نمایان می کند، حرمت و کرامت زن بودن خود را نشان دهد. این تنها طریقی است که زن می تواند مقام و موقعیت خویش را در برابر مرد حفظ کند. زن هر اندازه متین تر، با وقارتر و عفیف تر رفتار کند و خود را در معرض نمایش قرار ندهد، بر حرمت و کرامتش افزوده می شود.

کشف حجاب، حضور برخی افراد سود جو، اسـتفاده از قلیان، اختلاط پسـران و دختران مجرد در این مراکز، گوشه ای از آسیب های موجود هستند که نه بر شرع منطبق است و نه بر عرف سالم اجتماع؛ ولی متاسفانه در سایه

غفلت مسئولان و خانواده ها، در حال تبدیل شدن به نوعی رویه و عرف است

سفره خانه هایی هستند که دختران و پسران به صورت آزادانه در آن جا حضور پیدا کرده، بدون هیچ مانعی به استفاده از قلیان می پردازند. این سفره خانه ها یا همان قهوه خانه های قدیم که شکل آن تغییر یافته بعضا به عنوان محل هایی برای فساد و تباهی جوانان تبدیل شده است. اختلاط و استفاده از قلیان به صورت آزادانه بین دختران و پسران بدون هیچ رابطه عرفی و شرعی قابل مشاهده است که اگر این روند اصلاح نشود، بدون شک توان و استعداد نیمی از جوانان کشور برای امور پوچ مصرف خواهد شد؛ در حالی که هرکدام از این افراد می تواند به راحتی عامل موثر بر پیشرفت کشورمان باشد.

سؤال: اختلاط و صحبت کردن دختر و پسر چه حکمی دارد؟

پاسخ: در مورد اختلاط با نامحرم باید زن کاملا حجاب را رعایت کند و در صورت نیاز ضروری به صحبت کردن، از نازک کردن صدا و زیبا کردن آن و همچنین از سخنان نامناسب بپرهیزد و وقار و عفت خود را نگه دارد. در عین

حال، بهتر است به طور کلی از اختلاط اجتناب شود؛ زیرا معمولاً رعایت حدود و آداب شرعی نمی شود(۱).

۳. برپایی بساط قمار و شرط بندی

اشاره

یکی دیگر از معضلات موجود در برخی قهوه خانه ها برپایی بساط قمار و شرطبندی است. بی تردید قمار یکی از انواع بازی های مخرب و خانمان سوز است که متأسفانه با عنوان فریبنده ورزش فکری بر مفاسد آن سرپوش گذاشته می شود. از نظر دین مبین اسلام این بازی ناسالم، جزء گناهان کبیره است. قمار باعث تشدید تضادهای داخلی، اختلافات خانوادگی، ازدیاد کینه و دشمنی و بسیاری از مضرات دیگر می گردد.

سوال: قمار یعنی چه؟

قمار، یعنی قربانی کردن مال و شرف برای به دست آوردن مال غیر با خدعه و تزویر، و احیانا به عنوان تفریح(۲).

نظر امام خمینی در مورد شرط بندی

شرط بندی در مسابقات، به این معنا که طرف های مسابقه قرار بگذارند هر کس بازنده شد چیزی را به برنده

۱- http://www.sistani.org/persian/qa/۰۲۰۰۱.

۲- http://makarem.ir/main.aspx?lid=۰typeinfo=۲۱catid=۹۱۱.

بدهد، یا کاری برای او انجام دهد؛ چنین شـرط بندی حرام است، همچنین اگر تماشاگران باهمدیگر شـرط بندی کنند، حرام است. البته این حرمت برای شرکت کننده های درمسابقات اسب دوانی و تیر اندازی استثنا شده است. (۱)

شرط بندی جرم است؛ اما با عنوان مجرمانه قمار مورد بررسـی قرار می گیرد و زمانی که وقوع جرم شـرط بندی تصدیق شود، بر اساس قانون با فرد خاطی برخورد خواهـد شـد. بر اساس ماده (۷۰۵) قـانون مجازات اسـلامی، مجازات برای مرتکبان جرم قمار که شـرط بنـدی نیز در معنای دیگری، همان قمار؛ است از یک تا ۶ ماه حبس است یا تا ۷۴ ضربه شلاق.(۲)

فوتبال و داغ شدن بازار شرط بندی

گاه بر روی بازی شـرط بسـته می شود؛ مثلاً یک نفر بر سـر برد فلان تیم، یک و نیم میلیون تومان شـرط بسته، به این معنا که اگر فلان تیم ببازد او باید یک و نیم میلیون به رفیقش

۱- محمودی، سید محسن، مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، ج ۱، ص ۱۰۷، انتشارات علمی فرهنگی صاحب الزمان، چاپ ۱۴، زمستان ۱۳۸۴.

۲- روزنامه دنیای اقتصاد، شماره ۳۰۳۰ به تاریخ ۹/۷/۹۲، صفحه ۲۴ (ورزش).

بدهد. البته گاه قهوه خانه دار نیز از این پول ها بی نصیب نیست و بخشی از پول هایی که افراد در شرط بندی هایشان رد و بدل می کنند به صاحب قهوه خانه می رس؛ زیرا اجازه داده است که در قهوه خانه اش شرط بندی کنند.

متاسفانه بسیاری از جوانان و حتی بزرگسالان واقعیت قمار بودن این گونه رفتارها را درک نکرده اند و آن را نوعی سرگرمی قلمداد می کنند.. شرط بندی های مختلف و برد و باخت های گوناگون همه و همه عوارض و آسیب های قمار را به دنبال دارند. حتی بسیار دیده شده است که فرد به بهانه سرگرمی و گذران وقت، یا به طمع برد و جبران باخت قبلی اش پا به این ورطه خطرناک می گذارد. این اعمال در دین مبین اسلام حرام شده اند؛ چراکه باعث اتلاف وقت، عمر و ایجاد کینه و دشمنی بین افراد جامعه می شود. قمار درست مانند مواد مخدر و افیونی اعتیاد آور است و امکان ندارد فردی پس از یک بار برد یا باخت در قمار به راحتی بتواند این عادت را ترک کند(۱).

حکم قمار و شرط بندی بین اعضای خانواده

حکم قمار و شرط بندی از نظر اسلام چیست؟ آیا حکم

۱- http://www.taraznews.com/content/۸۶۸۹۲.

آن دو با هم متفاوت است؟

آیا اگر فرزند با پدر و مادرش و یا همسر با همسر خود بخواهد برای بازی شرط بندی کند، حکم آن فرق می کند؟

آیت الله مکارم:

قمار مطلقا حرام است و شرط بندی نیز جایز نیست، حتی برای اعضای خانواده، مگر در مسابقات اسب سواری و تیراندازی، آن هم در بین مسابقه دهندگان(۱).

۴. پاتوق هایی برای اراذل و مجرمین

نگاه ساده انگارانه به قهوه خانه موجب می شود برخی فکر کنند این مکان عمومی جایی است که گروه خاصی در ساعت های معین برای گذران وقت در آن جا جمع شوند، اما با توجه به پاتوق شدن قهوه خانه نمی توان انتظار داشت این گونه تجمعات فقط برای گذراندن اوقات فراغت تشکیل شده باشند.

این مسئله که روزانه هزاران جوان از این قهوه خانه ها و سفره خانه های قلیانی استفاده می کنند، بسیار نگران کننده است و این مکان ها ممکن است به صورت بالقوه به مراکز خرید و فروش مواد مخدر و اعتیاد جوانان تبدیل شود. همه یا بیش تر افراد در جامعه ما فراتر از هر نوع چارچوب

۱- http://makarem.ir/main.aspx?lid=۰typeinfo=۲۱catid=۹۱۱.

اجتماعی، سیاسی، اخلاقی، فرهنگی، به لحظه هایی متفاوت نیاز دارند؛ لحظه هایی که خودشان باشند و آنچه می خواهند انجام دهند و بتوانند از چهارچوب های متداول خانوادگی و شغلی خارج شوند. این موضوع به برنامه ریزی مناسب از سوی نهادهای عمومی و اجتماعی و دولت نیاز دارد تا از این ظرفیت در جهت رشد جامعه حداکثر بهره برداری صورت گیرد.

افرادی که در قهوخانه ها حضور پیدا می کنند، از لحاظ شخصیتی با افراد عادی جامعه کاملا متفاوت هستند. افرادی هستند که به جهت برخورد با موانع مختلف در روابط اجتماعی و کمبودهای روحی- روانی، هنگامی که هیجان آن ها به اوج می رسد و یا در رسیدن به هدف متوقف می شوند، اولین مکانی که می تواند آرام بخش وجودشان شود، قهوه خانه است. گروهی نیز گهگاه برای پرکردن اوقات فراغت با رفقا و گروه همسالان خود در قهوه خانه ها حضور می یابند. افرادی دیگری هستند که به بهانه قلیان و با اهدافی دیگر در قهوه خانه ها حضور می یابند و گروهی در جهت دستیابی به اهدافی دیگر به قهوه خانه ها مراجعه می کنند. و برخی از افراد متاهل که در خانواده خود جایی

برای استفاده از دود و قلیان ندارند به آسانی در قهوخانه ها به اهداف و نیاز خود پاسخ می دهند.(۱)

قهوه خانه داران با توجه به حساس بودن شغل خود و با توجه به این که جوانان، بیش ترین مشتریان آن جا هستند. باید فضای کاری خود را از موارد زیر پاکسازی کرده فضا را برای مشتریان خود پاکیزه و امن قرار دهند.

موارد ذیل جزء آسیب های قهوه خانه هاست: مراکزی برای خرید و فروش اموال مسروقه و مصرف مشروبات الکلی؛ پناهگاه و محل قرار افراد لاابالی و اعمالی مثل مالخری؛ محل خرید و فروش سلاح سرد و گرم؛ سازماندهی جرایم باندی و نزاع دسته جمعی؛ محل داد و ستد سهل و آسان مواد مخدر؛ پاتوق دزدان وکیف قاپان، محل تجمع اراذل و اوباش؛ ایجاد مزاحمت برای نوامیس مردم و برقراری روابط نامشروع.

۵. پایگاهی برای نشر افکار انحرافی

قهوه خانه ها، با رشد بی رویه خود، علاوه بر تأثیرات مخرب بر سلامت جسم، افکار خاصی را در میان جوانان اشاعه می دهند و مانند هر اجتماع دیگر، آداب رفتاری

ص: ۱۰۸

۱- http://www.entekhab.ir/fa/news/۶۰۸۵۴.

خاصـی را ایجـاب می کننـد. رفتارهـایی که در این محیط شـکل می گیرنـد، گاه برای جامعه ناهنجار و نامطلوب هسـتند. جوانان و نوجوانان بـدون نظارت خانواده در محیطی قرار می گیرنـد که در نگاه اول برایشان مطلوب است و بعـد بی هیچ نگرانی به کارهایی می پردازند که در عرف جامعه ناهنجار و از نظر اخلاقی، ناسالم است.

عـدم نظارتی صـحیح بر این محیط، فرصتی شـده برای مبلغین معنویت های دروغین. افرادی که با شـعارهای مذهبی، به نشـر افکار انحرافی خود می پردازنـد و رابطه مراد و مریـدی را در میان مخاطبین خود ایجاد می کنند و با توجیه به ظاهر مذهبی، رفتارهای ناهنجار و جریان های فکری وارداتی را بسط و گسترش می دهند و این اتفاق، در حالی در جریان است که به بهانه سـلامت جسـمانی اقدامی مؤثر انجام نشده و کسـی حاضـر نیست این اتفاقات پشت پرده را باور کند.

مقـابله بـا این جریـان محقق نمی شود، مگر بـا باور این مسـئله که غافل بودن از نیازهای جوانان و نوجوانان انحرافاتی از این دست را به همراه دارد. اگر محیطی سالم و پاسخگوی نیازهای روز وجود داشت می توانستیم از تبلیغات و آموزش

انتظار نتیجه داشته باشیم؛ اما مدت هاست که سینماها، کتابخانه ها، بوستان ها و فرهنگسراها از نیازهای روزافزون فکری و فرهنگی عقب مانده اند و نمی تواننـد مخاطب خود را راضـی کننـد و تصـمیم گیرنـدگان گویا به مسائل مهم تری نسـبت به پرورش جوانان، مشـغول هسـتند! این دقیقا همان ضعفی است که به تفریحـات و محیط های ناسالم و همچنین توطئه اسـتعماری، فرصت بروز و ظهور می دهـد. و با فرض مقابله با بحران کنونی، چه بحران هایی در آینده متوجه ما خواهد بود؟ و چگونه می توانیم از بروز آن ها پیشگیری کنیم؟

۶. نامگذاری القاب زشت

مشـکل دیگر قهوه خانه های امروزی این است که در آن افرادی القاب و عناوین بسـیار زشت بر روی یکـدیگر می گذارنـد و در مورد یکـدیگر از الفاظ رکیك و فحاشی های بسیار زننده استفاده می کنند. یکی از گناهان بزرگ ریختن آبروی مومن است، به هر نحوی که باشد؛ خواه به مسخره کردن و خواه به بـدگویی و اسـتفاده از عناوین زشت. اگر نظارت به موقع بر این مکان ها صورت نگیرد، این مراکز به معضـلی در آینـده نه چنـدان دور در جامعه تبدیل می شود.

در این جـا قهوه خانه داران از یک طرف و مسـئولینی که در برابر جوانان مسـئولیت دارنـد، ازطرف دیگر، بایـد فضای قهوه خانه را از حرکت و هر مؤلفه فرهنگی ضد ارزشی تهی سازند.

سوال: سـلام برخی افراد القاب و عناوین بسـیار زشت بر روی یکدیگر می گذارند و گاه فرد به همان لقب شـناخته می شود آیا چنین کاری اشکال دارد؟ اگر شخص مورد نظر از این لقب گذاری ناراحت نشود چطور؟

پاسخ: توهین و تحقیر افراد جایز نیست و باید به طور کلی از این رفتارها که در شان مومنین نمی باشد اجتناب نمود.(۱)

۷. دوری از شایعه

اشاره

اسـلام همواره به انسان توصـیه می کند تا درباره آن چه به آن یقین و علم ندارد، زبان نگشاید: «وَلاَ تَقْفُ مَا لَیْسَ لَکَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤَادَ کُلُّ أُولئِکَ کَانَ عَنْهُ مَسْؤُلًا»؛ به چیزی که علم و اطمینان نـداری، اعتماد مکن و آن را بر زبان میاور، زیرا گوش و چشم و دل و انـدیشه آدمی مسوول خواهند برد.(۲)

۱- دفتر آیت الله مکارم، کد رهگیری: ۹۴۰۸۱۰۰۰۳۲.

۲- اسراء (۱۷)، آیه ۳۶.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) نیز فرموده اند:

«رحم اللّه عبدا قال خیرا فغنم أو سکت عن سوء فسلم»؛ خدا بیامرزد کسی را که کلام خداپسندی را بر زبان آورد و پاداش گیرد و یا آن که سکوت حکیمانه کند و [از مبتلاشدن به کیفر سخنان ناستوده] سالم بماند. (۱)

شایعه خبر بی اساسی است که گوینده آن را برای ترور شخصیت انسان برجسته و آبرومند و یاهر موضوع دلخواه- فردی یا اجتماعی- در جامعه نشر می دهد(۲).

آثار منفی شایعه

جنگ روانی و اضطراب و نگرانی یکی از میوه های تلخ شایعه در جامعه است. پیامدهای دیگرشایعه عبارتند از:

الف) تشدید کینه ها، خصومت ها و تفرقه و تضاد در میان افراد؛

ب) اوج گیری رذایل اخلاقی از جمله: اخلاق ناروای غیبت، دروغ، افتراء ...؛

ج) روحیه بدخواهی و تقویت روحیه انتقام جوئی؛

د) حریم شکنی و نادیده گرفتن حرمت افراد و زیرپا

۱- نهج الفصاحه، حدیث شماره ۱۶۵۶.

۲- ر.ک: دهخدا، لغت نامه، واژه شایعه.

گذاشتن بسیاری از مؤلفه ها و قوانین اخلاقی واجتماعی؛

ه) به مخاطره افتادن انتظام اجتماعی؛

و) تضعیف روحیه دگر دوستی، فداکاری و مؤلفه های اتحاد، یگانگی و حس اخوت(۱)

قهوه خانه دار برای حفظ آرامش روانی مشتریان خود- و محل کار باید از بازگو کردن اخبار ثابت نشده که غالبا موجب اضطراب و سلب آرامش و احیاناً نزاع و درگیری می شود دوری کند و به دیگران نیز چنین اجازه ای را ندهد.

سؤال: نقل اخبار ثابت نشده و خبرسازی که معمولا با شایعه سازی نیز همراه است چه حکمی دارد؟

پاسخ:

تا آن جایی که خبر به حدّ تواتر نرسد، و محفوف به قرائن اطمینان بخش نباشد، باید آن را به صورت خبر محتمل ذکر کند؛ نه خبر قطعی، ولی شایعه سازی و شایعه پراکنی جایز نیست.(۲)

ص: ۱۱۳

۱- پیام حوزه- بهار ۱۳۷۹، شماره ۲۵.

۲- دفتر آیت الله مکارم شیرازی، بخش استفتائات کد رهگیری: ۹۴۰۸۱۳۰۱۳۴، تاریخ: ۱۴/۸/۱۳۹۴.

فصل چهارم: مشتریان قهوه خانه

اشاره

قهوه خانه در حال حاضر محلی برای دیدار و ملاقات افراد است و شاید هم وقت گذرانی قدیمی ها می گویند درقدیم این طور نبود که هر کسی بخواهد بتواند وارد قهوه خانه شود. رسم قهوه چی ها در آن زمان ها اینگونه بود که شاگرد قهوه چی دم در ورودی می ایستاد و شانه ای دستش می گرفت و به هر مشتری که قصد ورود به قهوه خانه را داشت می داد، اگر شانه در ریش مشتری می ایستاد می توانست وارد شود؛ چرا که نشانه پختگی او بود(۱).

وجود قهوه خانه ها در جامعه موثر؛ اما به مشتری وابسته است. اگر مشتری ها

۱- http://www.mashreghnews.ir/fa/news/۵۲۴۱.

فرهنگ و سـنت قهوه خانه را بدانند و رعایت کنند قهوه خانه می توانند نقش مفید و موثری داشـته باشـند. در این جا به چند مورد ازنکاتی که لازم است مشتریان قهوه خانه آن ها را مد نظر قرار دهند اشاره می کنیم.

۱. خودآزارهای مردم آزار

اشاره

«حق النّاس» حقوقی است که انسان در ارتباط با دیگران باید رعایت کند و رعایت نکردن حقوق دیگران باعث گرفتاری انسان هم در دنیا و هم در قیامت می شود. «حق الله» حقوقی است که انسان در ارتباط با خداونـد باید رعایت کند، مانند انجام دادن عبادات و «حق النفس» هر چیزی است که لازم است انسان در مورد خودش مراعات کند و طبعاً هر چه به نفس انسان ضـرر برساند ظلم است بر نفس، مثلاً استعمال دخانیات که برای سلامتی ضرر دارد. در میان این سه حقوق، بنا بر آیات و روایات «حق الناس» مهم تر است. امام علی (علیه السـلام) می فرمایند: «خداوند حقوق بندگانش را مقدم بر حقوق خود قرار داد و کسی که حقوق بندگان را رعایت کند، حقوق خدا را نیز رعایت خواهد کرد(۱).

۱- محمدی ری شهری، میزان الحکمه، ج ۲، ص ۴۸۰.

موارد زیـادی در مورد حق النـاس بیـان شـده، ماننـد احترام به جـان و مـال مردم به این معنـا که به جان و مال مردم ضـرر نرسانیم و کاری نکنیم که ضرری به جان مردم وارد شود، یا دیگران از رفتار ما آسیب ببینند؛ مثلاً سیگار کشیدن در محیط جمعی ضرر رساندن به جان مردم است.

کسی که سیگار و قلیان می کشد باید متوجه باشد دودی که به هوا می رود و وارد ریه رهگذران می شود، به آنان آسیب می رساند. خودت که به خودت ضـرر می زنی و ضـرر زدن به وجود خودت ظلم به نفس است. اما ضـرری که به دیگران می زنی و حق الناس است را باید پاسـخگو باشـی باید توجه داشت که مصرف قلیان و سیگار در اماکن سربسته مثل سفره خانه های سنتی یا قهوه خانه ها عوارض آن را دو چندان می کند و سلامت اطرافیان در معرض خطر جدی قرار می گیرد.

گاهی اصل اولیه در بعض مسایل ممکن است به نظر بعضی حلال باشد؛ ولی درحالت ثانویه ممکن است عناوین جدیدی پیدا کند و حکم متفاوتی را هم به همراه داشته باشد. مثلاً سیگار کشیدن بسیاری از افراد به خودی خود هر حکمی داشته باشد، یقیناً موجب اذیت و آزار جدی

برای بسیاری از افراد دیگر خواهد بود که بر این اساس، این عمل مصداق آزار و اذیت دیگران محسوب می شود حرام است.

حتی برخی از مراجع در این زمینه تأکید می فرمایند: «اگر سیگار کشیدن موجب اذیت و آزار دیگران و تضییع حق دیگران باشد جایز نیست.» پس نباید گمان کرد که به فرض حلال بودن سیگار کشیدن؛ می شود هر جا سیگار کشید و مثلاً پدر خانواده مجاز باشد مکرر سیگار بکشد و دود آن را به فضای اتقا بدهد و از این طریق موجبات آزار اعضای خانواده را فراهم کند.

استفتا از مقام معظم رهبری

سؤال: آیا سیگارکشیدن در حالتی که موجب آلوده شدن فضای تنفس دیگران شود، اشکال شرعی دارد؟

پاسخ: اگر کسی تشخیصش این باشد که استعمال دخانیات، مثل سیگار و قلیان برایش ضرر قابل توجه دارد، استعمال آن ها حرام است؛ اما اگر می داند در این حد ضرر ندارد یا به هر حال به یقین نرسیده است، در این وضعیت ترک استعمال آن ها بهتر است. حالا اگر فردی سیگار بکشد و دود سیگار او موجب آزار و اذیت دیگران شود، یا این که

ضرر قابل توجهی برای دیگران داشته باشد، این کار حرام است. اما اگر موجب مزاحمت دیگران نباشد یا ضرر قابل توجه برای آنان نداشته باشد، حرام نیست؛ اما ترکش بهتر است(۱).

سؤال: آیا کشیدن سیگار یا قلیان درصورتی که افراد دیگری آن را استشمام کنند حق الناس است؟

پاسخ: اگر موجب آزار و اذیت دیگران شود، حق الناس است. همچنین استعمال سیگار و تمام انواع دخانیات با توجه به ضررهای فراوان آن، که به تصدیق کارشناسان آگاه رسیده، حرام است.(۲)

سؤال: آیا استعمال سیگار در صورتی که اشخاص دیگری که در آن مجلس هستند راضی نباشند و موجب اذیّت آن ها شود یا برای آن ها زیان داشته باشد، جایز است؟

در حالی که از منظر بعضی از مجامع طبّی، ضرر سیگار برای کسی که در آن فضای دودآلود است، سه برابر ضرری است که برای سیگاری دارد؛ در بسیاری از مکان های تجاری و ادارات دولتی سیگار کشیدن را ممنوع اعلام کرده اند، آیا جایز است با این اعلان «سیگار کشیدن ممنوع

۱- http://farsi.khamenei.ir/news-content?id=۲۹۳۵۱.

۲- دفتر آیت الله مکارم شیرازی، کد رهگیری: ۹۳۰۸۰۷۰۰۲۳.

است» مخالفت کرد، یا باید به آن پایبند بود؟

پاسخ: اذیّت کردن دیگران جایز نیست و سیگار کشیدن در صورتی که موجب ضرر به دیگران شود نیز جایز نیست و در ادارات دولتی یا خصوصی که سیگار کشیدن را ممنوع کرده اند، حرام است، حتّی اگر موجب اذیّت هیچ کس نشود(۱).

مشتریان مکان های عمومی مانند قهوه خانه ها باید علاوه بر احترام به حقوق دیگران، به قوانینی که مربوط به آن مکان هاست احترام بگذارند و تخلفی دراین مورد از خود نشان ندهند.

۲. جلوگیری ازانتقال بیماری ها

مصرف دخانیات چه به صورت سیگار و چه قلیان برای سلامت انسآن ها مخاطره آمیز و نقش آن در بروز سرطان ریه از سال ها قبل اثبات شده است. علاوه بر این، استفاده مشترک از قلیان چه در منازل و چه در قهوه خانه ها و رستوران های سنتی، تهدیدی برای سلامت محسوب می شود؛ زیرا بیماری های ویروسی و میکروبی مختلفی از این طریق قابل انتقال هستند. خیلی از جوانان یکی- دو

۱- http://makarem.ir/main.aspx?lid=۰typeinfo=۲۱catid=۹۱۱.

هفته بعد از استفاده مشترک از قلیان به این بیماری دچار می شوند؛ حتی اگر از سر مکش یک بار مصرف استفاده کرده باشند. بسیاری از بیماری های منتقله توسط ریز قطره های تنفسی مثل سل، آنفلوانزا و سرماخوردگی می توانند با مصرف قلیان مشترک میان افراد منتقل شوند. البته راه انتقال بیماری های ویروسی، مثل آنفلوانزا فقط استنشاق نیست، بلکه کافی است بیمار به بدنه یا شیلنگ قلیان دست بزنند و شما بعد از او با آن ناحیه تماس پیدا کنید. سل نیز یکی از عفونت های باکتریایی است که به راحتی از طریق قلیان مشترک منتقل می شود. این بیماری در افرادی که نقص یا ضعف سیستم ایمنی دارند، مثل افراد مبتلا به ایدز می تواند بسیار خطرناک باشد. از علائم اصلی آن نیز می توان به درگیری ریه، سرفه، تب، خلط عفونی، عرق شبانه و بی اشتهایی اشاره کرد. تمامی بیماری های ویروسی که با تماس های مستقیم منتقل می شوند، از جمله تبخال دور لب، بیماری های عفونی ناحیه دهان و ضایعات شبیه آفت، همگی می توانند به دنبال استفاده از قلیان مشترک از فرد بیمار به افراد دیگر منتقل شوند. حتی گاهی اوقات ممکن است علائم این

ص: ۱۲۱

بیماری ها بعـد از یک دوره کمون چنـد روزه تظاهر پیـدا کننـد. به همین دلیل احتمال دارد فرد آلوده باشد؛ امّا علامتی نداشـته باشد بنابراین، شـما متوجه نمی شویـد بیمار است و از قلیان مشترک با او اسـتفاده می کنیـد و آلوده می شوید. در مورد تبخال نیز ثابت شده افرادی که به تبخال راجعه دچار می شوند؛ حتی در مواقعی که تبخال ندارند ممکن است درجات خفیفی از تراوش ویروس را در دهان و روی لب هایشان داشته باشند.

یکی از باورهای غلط میان مردم این است که اسـتفاده از شیر به جای آب در مخزن قلیان می تواند از انتقال آلودگی ها به مصرف کننده جلوگیری کند. این باور کاملا اشـتباه است و برعکس آن حقیقت دارد؛ زیرا شیر محیط بسیار مناسبی برای رشد و بقای میکروب ها و ویروس هاست. با توجه به مضـرات ذکر شـده توصـیه می کنم جوانان دخانیات را کنار بگذارنـد و دنبال ورزش، تفریـح، سـفر، طبیعت گردی و سـرگرمی های سالم دیگر باشند.(۱)

سؤال: شخصی بیماری واگیر دارد؛ آیا می تواند در محل کار خود که ارتباط باعموم مردم دارد، مثل رستوران

۱- http://www.ghatreh.com/news/nn۲۶۱۳۹۰۳۲.

و قهوه خانه حاضر شود؟ درصورتی که بیماری به دیگران سرایت می کند، آیا شخص گناه کاراست یانه؟

پاسخ: در بیماری های مهمی که یقینا مسری است، لازم است نکاتی را که مانع از سرایت آن به دیگران می شود، رعایت نماید.(۱)

۳. دقت در انتخاب همنشین

معاشرت بازار تبادل اخلاق است، بسیاری از محاسن و رذائل اخلاقی از همین معاشرت های معمولی انتقال و تسری می یابد. معاشرت با دوستان بد انسان را از مسیر تکامل باز می دارد. به همین دلیل مسلمان باید دوستان خود را بر اساس معیارهای دین خود انتخاب کند؛ یعنی در خصوص این که با چه کسانی معاشرت کند، و با چه کسانی معاشرت نکند، باید نظر اسلام را بررسی نماید. یکی از علل پیشرفت انسان های موفق و هدایت یافته، دوستان خوب و مناسب بوده است؛ همان طور که انحرافات، اعتیادها، و ناهنجاری های اجتماعی، غالباً بر اثر رفاقت با افراد ناباب و دوستان منحرف تحقق یافته است.

اعتیاد، یکی از بزرگ ترین خطرهایی است که امروزه،

۱- دفتر آیت الله مکارم شیرازی، کد رهگیری: ۹۴۰۸۰۴۰۱۵۲؛ ۶/۸/۱۳۹۴.

جوانان را در سطح جهان، تهدید می کند. در این جا فرصت بررسی همه عوامل این آفت خطرناک و راه های پیشگیری و علاج آن نیست.

لذا تنها به دو عامل اصلی آن، یعنی همنشین معتاد، و آشوب ها و اضطراب های روانی، اشاره می کنیم:

جوانان برای این که در دام اعتیاد نیفتند، باید در انتخاب دوست و همنشین، دقّت کنند؛ امّا تأمین آرامش روانی جوان، دو راه دارد: استحکام پیوندهای دینی و دیگری محکم کردن پیوند خانوادگی.

در هر خانواده، استوارترین سد در برابر استعمال مواد مخدر، شخصیت مطلوب و متعادل فرزند و پیوندهای قوی خانوادگی است. زن و شوهری که به زندگی زناشویی خود با تمام وجود علاقه دارند؛ به فرزندانشان از زمان طفولیت، محبّت می ورزند، با آن ها در جوانی دوست می شوند؛ از آن ها انتظار کمک دارند؛ به آنان احترام می گذارند و از آنان احترام می خواهند؛ بهتر از هر عامل و قدرت دیگر، مانع آن می شوند که نوجوانشان در دام اعتیاد گرفتار گردد.

هر گاه نوجوان به ماده مخدری روی آورد، پیش از آن که وی را طرد کنید و به او سرکوفت بزنید؛ باید بدانید که بحران روانی،

ناهنجاری در شخصیت، سستی در روابطش با اطرافیان، و عدم سازگاری اجتماعی او، وی را بدین راه تیره کشانده است. به جای آن که او را با زخمِ زبان و بدخویی در این مهلکه پرتاب کنید، سعی کنید دست او را بگیرید و از مهلکه نجاتش دهید.

ص: ۱۲۵

فصل پنجم: دولت و قهوه خانه ها

اشاره

سفره خـانه هـای سـنتی، نمـاد هویت تـاریخی و فرهنگی ایرانیان محسوب می شونـد که از پیشـینه ای شـناخته شـده برخوردارنـد. مسئولان مربوط، خصوصاً مـدیران سـفره خانه ها و قهوه خانه های سـنتی بایـد تمام تلاش خود را در جهت سالم ماندن فضای چنین مکانی به کار گیرند؛ چرا که در دنیای مـدرنیته امروزی سـفره خانه های سـنتی به خوبی می تواننـد انتقال دهنده فرهنگ و تمدن ایرانی- اسـلامی به نسل کنونی باشـند و مردم را با تاریخ کهن ایران زمین آشنا کنند. با توجه به اهمیت سفره خانه ها و رسالتی که این مکان ها در حفظ و تداوم فرهنگ ایرانیان برعهده دارند،

ضروری به نظر می رسد چنین مکان هایی را هدایت و حمایت کنیم؛ چون هرگونه آسیبی که متوجه این مکان ها شود قطعاً گوشه ای از فرهنگ و تاریخ ایرانی را خدشه دار می کند. برخی از سفره خانه های سنتی به دلیل رها شدن از قید و بندهای نظارت دلسوزانه از اهداف اصلی خود فاصله گرفته اند و در ورطه ای گرفتار شده اند که نه تنها اشاعه دهنده فرهنگ و تاریخ ایرانی نیستند؛ بلکه خود به نماد بی هویتی و بی فرهنگی مبدل شده اند. دراین بخش به وظایف دولت در برابر با قهوه خانه ها و سفره خانه های سنتی می پردازیم:

الف) توجه به صنف قهوه خانه داران

۱. تداخل صنفی، بزرگ ترین مشکل

بنا بر اظهارات قهوه خانه داران، یکی از مشکلات شغلی آن ها تداخل با صنوف مشابه، مثل رستوران ها، تالارها و کافی شاپ هاست؛ چرا که این صنوف با اسباب کار قهوه خانه ها مثل قلیان و چای کاسبی می کنند و هر کس که از دور کار این ها را می بیند، خود به خود ذهنیت قهوه خانه برایش تداعی می شود، در حالی که کار این صنوف نوع

دیگری است. اگر بـا این تـداخل هـا برخورد شود، خود به خود این چهره درهم و نـامیمون از قهوه خـانه ها اصـلاح خواهـد شـد و مردم متوجه می شوند که «قهوه خانه» با «قلیان» مساوی نیست.

مدیریت صـنف رسـتوران و سـلف سـرویس با طرح مباحثی در میان اعضای خود، آنان را به دریافت پروانه بهره برداری از سازمان گردشگری و به دنبال آن ارایه خـدماتی چون چای و قلیان و موزیک به مشتریان ترغیب می کنـد، در حالی که این موارد براساس مصوبات قانونی در حوزه صـنف قهوه خانه داران است.

۲. قهوه خانه داران؛ نیازمند حمایت جدی مسئولان

رییس اتحادیه صـنف قهوه خانه ها و سـفره خانه های سـنتی ایران در پاسخ به این سوال که «چه تعداد واحد صنفی در این حوزه فعالیت می کنند و چند نفر به طور مستقیم و غیرمستقیم با این صنف در ارتباط هستند؟»؛

گفت: طبق آماری که چنـد ماه قبل فرمانـدهی نیروی انتظامی اعلام کرده است، ۵۰ هزار واحد صـنفی در این حوزه به فعالیت مشـغول هستند و اگر هر واحد صنفی ۵ کارگر داشته باشد، حدود ۲۵۰ هزار نفر به طور مستقیم در

این کار دخیل هستند. دربین مردم، تصویر غلطی راجع به قهوه خانه ها همواره وجود دارد، ازجمله این که آن ها فکر می کننـد در قهوه خانه، عده ای بیکـار و سـیگاری بـا چهره های درهم و ژولیـده در یک مکان کثیف با میز و صـندلی های روغنی و آلوده دورهم نشسـته انـد و از خلاف های جدیدشان حرف می زنند. استکان چای هم که به دست شان می رسد بدون تعارف هورت می کشند و اما با تعارف شلنگ قلیان را دست به دست می چرخانند.

یکی از پرحاشـیه ترین و خبرسازترین اصـناف کشور، قهوه خانه ها و سـفره خانه های سـنتی هسـتند. یک روز خبری منتشـر می شود که تنباکوهای میوه ای به شدت سـرطان زا هسـتند، بار دیگر از آغشته بودن آن ها به ماده مخدر شیشه حرف هایی شنیده می شود، یک بار فریاد وزارت بهداشت برای تعطیلی قهوه خانه ها بلند می شود، زمانی می گویند سفره خانه ها نباید قلیان ارائه دهند و زمانی هم گروهی دیگر مدعی می شوند که بزودی جلوی قهوه خانه های غیرمجاز که مثل قارچ در کوچه پس کوچه های تهران سر در می آورند، گرفته می شود.

چون سفره خانه های سنتی استانداردهای تعریف شده

و اساسنامه مربوطه را به خوبی رعایت کننـد به فضایی کاملاً فرهنگی و تاریخی مبـدل خواهند شد که قطعاً می توانند در جذب گردشـگر داخلی و خارجی موثر باشند.

بسیاری از مردم بر این باورند که برخی از سفره خانه ها از چارچوب های اصلی و اصیل خود فرسنگ ها فاصله گرفته اند به گونه ای که می بینیم اغلب بزرگان ادب و هنر و اصحاب فکر و اندیشه هیچ رغبتی برای حضور در سفره خانه ها و قهوه خانه های سنتی ندارند و حتی بعضاً رفت و آمد به چنین مکان هایی را در شان شخصیت خود نمی بینند. که ادامه این روند می تواند حیات سفره خانه ها را با خطری جدی مواجه کند(1).

ب) طرح ممنوعیت قلیان در قهوه خانه ها و انتقادها

۱. قوانین متغیر

طبق قانون مصوب سال ۸۵ عرضه قانونی قلیان در چایخانه ها است و قهوه خانه ها و سفره خانه ها حق ارائه قلیان ندارند.

با اعلام ممنوعیت و خبر جمع آوری قلیان ها از

۱- http://www.jamejamonline.ir/newspreview/۱۲۹۰۷۵۰۶۹۲۸۳۶۸۱۸۴۳۳.

قهوه خانه ها در پاییز ۸۵، کار به اعتراض گسترده قهوه خانه داران سراسر کشور رسید، تا جایی که با دستور رئیس جمهور، جمع آوری قلیان ها متوقف شد. ۲ سال بعد در پاییز ۸۷، دوباره ممنوعیت عرضه قلیان در اماکن عمومی از سوی کمیسیون فرهنگی مجلس تصویب و ابلاغ شد تا این که تیر ماه سال ۹۰ فرمانده انتظامی تهران بزرگ از ممنوع بودن ورود زنان به قهوه خانه ها و چایخانه هایی که قلیان عرضه می کنند، خبر داد.

وزارت کشور در سال ۸۶ طی حکمی استفاده از قلیان را در قهوه خانه ها مجاز دانست؛ اما هیات عمومی دیوان عدالت اداری این حکم را غیر قانونی دانست و آن را ابطال کرد؛ ولی پس از گذشت مدت دو ماه از صدور این رای، وزارت کشور این بار کلیات قانون را تغییر داد.

البته این پایان ماجرا نبود و دیوان عدالت اداری با صدور رای اعلام کرد سفره خانه ها جزو اماکن عمومی هستند و استعمال دخانیات در سفره خانه ها ممنوع است .

ص: ۱۳۲

۲. تبعات برخورد قهری با قهوه خانه ها

اول : روشی ناموفق

گاهگـاهی اخبـاری مبنی بر ممنوعیت اسـتعمال توتون و تنبـاکو در قهوه خانه ها منتشـر می شود که نشان از برخوردی قهری و سـلبی با این موضوع دارد. با توجه به تعداد قابل تامل قهوه خانه ها در سـطح شهر و نیز استقبالی که توسط جوانان از چنین فضاهایی می شود، این سوال مطرح می گردد که براستی ممنوعیت کشیدن قلیان در مکان هایی به نام قهوه خانه ها چه پیامد هایی می تواند داشته باشد؟

رویکرد مبـارزه ای و حـذفی، سـال هـاست که در حوزه مبـارزه با مواد مخـدر و نیز در عرصه های دیگر اجتماعی به کار گرفته شـده است. این که مراجع قضایی و نیروهای انتظامی به برخورد سـلبی با موضوع اسـتعمال توتون و تنباکو بپردازند، نه تنها مشکل را ریشه کن نخواهد کرد، بلکه سبب زیرزمینی شـدن تجمع جوانان، شـکل گیری گروه ها و پاتوق های بزهکاری و پیامـدهای منفی پس از آن خواهد شد. وقتی کشـیدن قلیان برخی از جوانان در قهوه خانه ها را مانع شویم، این امر سبب خواهد شد، این گروه از جوانان محفل هایی را به صورت پنهان و در مکان هایی که

امکان نظارت کمتری بر آن وجود دارد، تشکیل دهند و به بهانه کشیدن قلیان جرایم دیگر نظیر استعمال مواد مخدر و مشروب خواری را مرتکب شوند که به دلیل جوان بودن و بالا ـ بودن سطح انرژی و هیجانات مربوط به این سن، وقوع چنین امری را نمی توان انکار کرد. امروز نه تنها بحث کشیدن قلیان به یک معضل اجتماعی تبدیل شده، بلکه در کنار استفاده صرف از این وسیله، ظهور انواع جدیدی از این محصول در بازار، باعث رقم خوردن یک پدیده اجتماعی قابل ملاحظه ای شده است.

باید دید دلیل اصلی گرایش جوانان به استعمال قلیان چیست تا زمانی که «تفکر افیونی» و تولید و باز تولید آن در نتیجه عدم تخلیه درست سیستم هیجانی، عدم حمایت های اجتماعی، عدم احساس امنیت، خانواده های معتاد پرور، عدم مسئولیت پذیری و ... در جامعه وجود داشته باشد، تقاضا برای مصرف این گونه مواد هم وجود خواهد داشت. ما باید این علت ها را ریشه کن کنیم وگرنه پاک کردن صورت مسئله با برخوردهای پلیسی نمی تواند به حل ریشه ای این گونه معضلات کمک کند. باید جامعه شناسان و روان شناسان بالینی به این مسئله

ورود پیدا کنند تا بدانند علت گرایش جوانان و اخیراً بانوان به قلیان چیست و باید مشکل را ریشه ای شناسایی و رفع کرد؛ چرا که رویکرد مبارزه، بدون ریشه یابی علت ها به مانند قطع درختی می ماند که ریشه هایش در خاک باقی مانده است و هنوز مستعد جوانه زدن است. موضوع اصلی این است که ما نمی توانیم تمام افراد جامعه را به هنجار سازیم. وجود برخی از نابهنجاری ها نتیجه طبیعی زندگی اجتماعی است. منتهی ما نباید با اقدامات نادرست سبب بالا رفتن این ناهنجاری های اجتماعی شویم آنچه در این زمینه از کارشناسان امر شنیده می شود این است که چایخانه ها و قهوه خانه ها مستلزم مدیریتی قوی و مسوولیت پذیر هستند و تعطیلی آن ها درگرو جایگزینی با سایر تفریحات امکان پذیر است(۱).

دوم : شیوع ۳۷ درصدی مصرف قلیان در میان نوجوانان و جوانان

مسوول واحد کنترل دخانیات مرکز تحقیقات قلب و عروق اصفهان گفت: شیوع مصرف قلیان در بین حدود

۱- . http://www.mehrnews.com/news/۲۹۴۰۳۱۳ .http://www.nasle-farda.ir/Newspaper/PagePDF/۷۲۴۸.

۳۷ درصـد از نوجوانان و جوانان کشور، خطری جـدی برای سـلامت این نسل است. وی همچنین به میزان زیاد نیکوتین در قلیان که حدود دو برابر سیگـار است، اشاره کرد و گفت: نیکوتین ضـرری برای بـدن انسـان نـدارد؛ امـا به شـدت اعتیادآور است. وی با تاکیـد بر این که سودجویان برای ترویـج اسـتعمال قلیـان و فروش کالاهـای خود در این زمینه به هر کـاری دست زده انـد، افزود: آن هـا با تنباکوی معطر و صـنعتی کردن این کار به جذب جوانان و نوجوانان پرداخته اند و حتی از شبکه های اجتماعی نیز برای این کار استفاده می کنند.

این کارشـناس بـا بیـان این که قبـح و زشـتی قلیـان کشـیدن در انظـار عمـومی برای زنـان و دخـتران نیز ریخته شـده است، خواهـان اعمـال قوانین و محدودیت هایی مانند ممنوعیت اسـتعمال قلیان در محیط های بسته، دسترسی نداشتن به قلیان برای افراد کمتر از ۱۸ سال و استفاده از برچسب های هشدار دهنده بر روی پاکت های آن شد.(۱)

۳. ازحرف تا عمل

وقتی به بوستان های کوچک و بزرگ کلان شهرها سر

۱- http://www.salamatnews.com/news/۱۱۰۵۰۵ .

می زنیم یا آخر هفته به کوه می رویم، بارزترین تصویری که جلب توجه می کنـد، قلیان است؛ و دود، زغال و تنباکویی که گروهی را دور خودش جمع کرده است.

در هر فروشـگاه مواد غـذایی که پا می گـذاری ویترین جـذاب و زیبایی از مدل های مختلف سـیگار و تنباکوهای خارجی مواجه می شوی که هیچ محدودیتی برای عرضه آن برای هیچ گروه سنی وجود ندارد.

اداره نظارت بر اماکن، چرا با عرضه این حجم وسـیع مواد دخانی در بیش از دو هزار واحد صـنفی مخالفتی ندارد اما باعرضه قلیان در واحد صـنفی مربوطه مشکل دارد؟!

بالاـخره این قلیـان آزاد است یا ممنوع و اگر ممنوع است چرا در برخی از فروشـگاه ها بیش از ۱۰۰ مـدل و بیش تر از آن پشت ویترین برای فروش گذاشتند.

قابل ذکر است تا زمانی که محل اسـتعمال قلیان بیرون از خانه و در مکانی خاص انجام پذیرد، می توانیم بر آن نظارت داشـته باشـیم؛ اما وقتی قلیان ها به خانه ها رفت چه کسی می خواهد بر آن نظارت کند؟

منابع

لاتین

http://www.ir-psri.com/show

Page=ViewNewsNewsID=۲۱۱۷؟p

http://www.magiran.com/npview.asp?ID=۲۷۹۸۸۶۲

http://hamshahritraining.ir/news-۲۹۶۶.aspx

http://iranimag.com/detail/۱۴۷۱۲۲۱/article/۸وhttp://www.mosaferan.ir/main.asp?ID=۰۰۸۱۶

http://www.cgie.org.ir/fa/news/۱۲۲۴۱

http://www.magiran.com/npview.asp?ID=۲۰۳۲۶۰۳

http://jahannews.com/vdcgwy۹w.ak۹tv۴prra.html

ص: ۱۳۹

http://www.aftabir.com/articles/view/health_therapy/medical_advise/c۱۳_۱۴۳۳۷۹۱۴۹۶p۱.php

http://www.aftabir.com/articles/view/health_therapy/medical_advise/c۱۳_۱۳۴۴۰۰۷۸۱۲p۱.php

http://www.rajanews.com/news/۱۹۴۲۷۵

http://doctoreman.ir/fa/news/۱۳۷۰۹

http://www.hidoctor.ir/۱۱۹۱۹

http://www.aftabir.com/articles/view/health_therapy/medical_advise/c۱۳_۱۴۳۳۷۹۱۴۹۶p۱.php

http://www.aftabir.com/articles/view/health_therapy/medical_advise/c۱۳c۱۲۵۵۰۲۱۸۱۹_smoking_p۱.php

http://rc.majlis.ir/fa/law/show/۹۷۸۱۷

http://rc.majlis.ir/fa/law/show/۱۳۰۰۳۲

http://dolat.ir/NSite/FullStory/News/?Serv=۱۰۶Id=۲۲۸۴۱۱

http://farsi.khamenei.ir/treatise-content?id=۱۲۸

http://www.sistani.org/persian/qa/۰۹۴۳

http://www.sistani.org/persian/qa/۰۹۴۳

http://makarem.ir/news/?typeinfo=۴lid=۰mid=۳۲۶۶۳۱catid=۰start=۱PageIndex=۰

http://faq.makarem.ir/main.aspx?typeinfo=۲۱lid=۰catid=۴۷۳mid=۲۴۹۷۲۷

http://farsi.khamenei.ir/treatise-content?id=۱۲۸pid=۱۲۸tid=-۱

http://farsi.khamenei.ir/treatise-content?id=۱۲۸۱۳۹۸

http://www.sistani.org/persian/qa/۰۹۴۳

http://anthropology.ir/node/۱۶۰۴۸

http://rc.majlis.ir/fa/law/show/۹۷۹۳۷

http://askahkam.mihanblog.com/post/۵

http://www.askquran.ir/thread۳۹۳۰۱.html

http://www.sistani.org/persian/book/۵۳/۲۴۱

http://parsdai.ir/?p=۸۶۴۷

http://www.taamolnews.ir/fa/news/۱۲۰۴۱

http://rc.majlis.ir/fa/law/show/۹۷۸۱۷

http://www.islamquest.net/fa/archive/question/fa۲۳۸۷۱

http://www.sistani.org/persian/qa/۰۲۰۰۱

http://makarem.ir/main.aspx?lid=۰typeinfo=۲۱catid=۹۱۱

ص: ۱۴۱

http://www.taraznews.com/content/۸۶۸۹۲

http://makarem.ir/main.aspx?lid=۰typeinfo=۲۱catid=۹۱۱.۱

http://www.entekhab.ir/fa/news/۶۰۸۵۴

http://www.mashreghnews.ir/fa/news/۵۲۴۱

http://farsi.khamenei.ir/news-content?id=۲۹۳۵۱

http://makarem.ir/main.aspx?lid=۰typeinfo=۲۱catid=۹۱۱

http://www.ghatreh.com/news/nn۲۶۱۳۹۰۳۲

http://www.jamejamonline.ir/newspreview/۱۲۹۰۷۵۰۶۹۲۸۳۶۸۱۸۴۳۳

http://www.nasle-farda.ir/Newspaper/PagePDF/۷۲۴۸

http://www.salamatnews.com/news/۱۱۰۵۰۵

http://www.mehrnews.com/news/۲۹۴۰۳۱۳

فارسی

۱. بهجت محمد تقی، استفتائات، نشر دفتر آ یت الله بهجت، قم ۱۳۸۶.

۲. بنی هاشمی خمینی، سید محمد حسن، توضیح المسائل مراجع، دفتر انتشارات اسلامی، قم، چ ۲۰، ۱۳۹۱.

ص: ۱۴۲

۳. استفتائات، موسسه احیاء آثار الامام الخوئی، ۱۳۸۱.

۴. مجمع المسائل، دار القرآن الکریم، ۱۳۶۴.

۵. موسوی خمینی، سید روح الله، استفتائات، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۰.

۶.همان ، توضیح المسائل ، چاپ سی ام ، انتشارات امام علی بن ابیطالب ، ۱۳۸۹

۷. فلاح زاده، محمد حسین، احکام فقهی در سفرهای خارجی، معروف، چاپ هفتم،قم، ۱۳۸۹، .

۸. حسینی خامنه ای، سید علی، اجوبه الاستفتائات، الهدی، تهران، ۱۳۸۱.

۹. لنکرانی، محمد فاضل، جامع المسایل، امیر العلم، چاپ یازدهم،قم، ۱۳۸۳.

۱۰. حسینی، سید مجتبی، احکام موسیقی، نشر معارف،چاپ چهارم، قم، ۱۳۸۶.

۱۱.شیخ کلینی، اصول کافی، دارالکتب الاسلامیه، تهران ۱۳۶۵ش.

۱۲.محمودی، سید محسن، مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، انتشارات علمی فرهنگی صاحب الزمان، ۱۳۸۴.

۱۳. روزنامه دنیای اقتصاد، شماره ۳۰۳۰ به تاریخ ۹/۷/۹۲، صفحه ۲۴ (ورزش).

۱۴.شورای عالی حوزه علمیه قم، فصلنامه پیام حوزه ، شماره ۲۵، ۱۳۸۸.

۱۵. ری شهری، محمد محمدی، میزان الحکمه، مترجم :

ص: ۱۴۳

حمیدرضا شیخی، چاپ پنجم، دارالحدیث، ۱۳۸۴.

۱۶. هزار و یک مسئله فقهی، ۱۳۸۳

۱۷. مکارم شیرازی، ناصر، رساله توضیح المسائل، چاپ سی ام ،انتشارات امام علی بن ابی طالب، قم، چ ۳۰، ۱۳۸۹.

۱۸.فیض الاسلام ، نهج البلاغه ، تهران ، ۱۳۶۵.

۱۹.کلینی ، محمد بن یعقوب بن اسحق، اصول کافی، علمیه اسلامیه، تهران.

۲۰.دهخدا، علی اکبر، لغتنامه،چاپ دوم ، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۷.

۲۱.پاینده ، ابوالقاسم ،نهج الفصاحه، تصحیح و تنظیم عبدالرسول پیمانی و محمدامین شریعتی،خاتم الانبیاء اصفهان، ، ۱۳۸۳.

ص: ۱۴۴

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهـایی همچون دفـاتر مراجع معظم تقلیـد و همچنین سازمـان هـا، نهادها، انتشارات، موسـسات، مؤلفین و همه بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

قائمیه
مرکز تحقیقات رایانه ای
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹